

Nr 3 1970

Årgång 22

Pris 2:50

vi människor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft delta i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

Möte om europeisk säkerhet

Under dagarna 16 till 18 juni ägde i Ystad ett kvinnornas rådslag rum kring frågan om europeisk säkerhet och samarbete. Inbjudare var Kvinnornas Demokratiska Världsförbunds (KDV). 35 nationella och internationella organisationer var representerade och dessutom personligheter från 20 europeiska länder. Bland de 56 deltagarna fanns ett tiotal parlamentariker.

Alla hade möjlighet att framlägga sin organisations inställning till problemen liksom naturligtvis också sin egen personliga. Det blev ett livligt och mycket givande meningsutbyte som gav uttryck för en gemensam vilja att bidra till ett sundare klimat i Europa för fred och samarbete mellan nationerna.

De problem som kom att dominera debatterna och som enligt allas mening måste lösas om säkerheten i Europa skall kunna tryggas var följande:

Erkännande av de europeiska gränser som kom till som resultat av det andra världskriget, särskilt Oder-Neisselinjen och gränsen mellan DDR och Förbundsrepubliken, respekterande av Västberlins särskilda status som självständig politisk enhet, erkännande av två existerande suveräna stater på tysk jord, folkrättsligt erkännande av DDR från alla staters sida, de båda tyska staternas upptagande i FN och dess underorgan på likaberättigad grundval, respekt för varje stats territoriella integritet och suveränitet, samtidig upplösning av de i Europa existerande militärblocken.

Man betonade de faror som den återupplivade militarismen och nynazismen i Tyska Förbundsrepubliken innebär, liksom också utvecklandet av fascistiska tendenser i en rad europeiska länder och de fascistiska regimerna i Grekland, Spanien och Portugal.

Starkt underströks betydelsen av fredligt samarbete mellan Europas stater i folkens ömsesidiga intresse: ekonomiskt, kulturellt, socialt, vetenskapligt och tekniskt samarbete. I debattinläggen understöddes livligt förslaget om inkallandet av en europeisk säkerhetskonferens på regeringsnivå i syfte att finna fram till ett system av kollektiv säkerhet och samarbete. Och det var samtligas mening att kvinnorna och deras organisationer kan och måste öka sin aktivitet, öva påtryckning på sina regeringar för att en sådan konferens kommer till stånd.

V. S.

Bidrag ur kulturfonden

Enligt "Regleringsbrev 1970/71 Litt. B. Kulturändamål" adresserat till riksrevisionsverket och utbildningsdepartementet skall under rubriken Tidskrifter utgå högst 10.000 kr. till Svenska Kvinnors Vänsterförbund, för utgivande av tidskriften VI MÄNSKOR.

vi människor

Nummer 3 1970 — 22:a årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
KATJA WALDEN
HJÖRDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Mänkor utkommer med fyra
nummer om året

Prenumerationspris per år 10 kr
Postgiro 5 13 23

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1970

UR INNEHÄLLET:	Sid.
Den nya människan, Folke Fridell	1
Dikter av Merope	3
Alva Myrdal i Rom	4
Olof Lagercrantz och Mao Tsetung om framtiden	5
Kvinnor skall inte regera, Walter Eden- rud	6
Två kvinnliga premiärministrar	6
Aktenskap — storfamilj, Erland Dahm	7
Liten resumé, Beda Kallenberg	8
Fredskonferens i Polen, Brita Petersen	9
Svenska Aktionsgrupper, Katarina Eng- berg	10
Kvinnor som slavar, Barbro Backberger	12
Att genombryta ett ont system, Rec. av Signild Hellhagen	14
Revolutionen går vidare, Rec. av An- drea Andreen	18
Supertankers i Östersjön, Hans Palm- stierna	20
Saneringen av den yttre miljön, Kira Busjtueva	22
Kvinna i Polen, Hjärdís Levin	24
Livet i en kambodjansk by, Kickan Hansen	28
Besök i Nordkorea 1970, Maj-Britt Sand- lund och Taimi Tatti	32
Besök i Kairo 1970, Hjärdís Levin	34
Musikskola i Alma-Ata	36
Individuell mänskohjälp i Amman, Ing- rid Ydén-Sandgren	37
Tre döda vänner	38

OMSLAGSBILDEN:

Musikskola i Alma-Ata, Lilla Sauleh skall
bli violinist.

DEN NYA MÄNSKAN

Det talas i dag så mycket om en ny mänska. Den som ska skapa en bättre värld och en i grunden anorlunda värdering.

Det är gott så. Om ord är handlingens upptakt så behöver vi tala mer och mer om detta. En ny mänska behövs för att göra livet möjligt i framtiden, och innan vi handlar måste vi tala med varandra.

Men om talet är ett och handlingen en annan — vad blir då resultatet?

För nära ett kvartsekel sedan deltog jag i en löst organiserad författarkongress i Helsingfors. Där var inga organisationer representerade, men skilda författare från alla de nordiska länderna plus Ryssland.

Syftet var bland annat att försöka bilda ett författarnas fredsförbund. Jag blev vald in i en kommitté som svensk representant — och så vitt jag vet så har jag fortfarande det förtroendeuppdraget kvar, fast vi aldrig har haft några kontakter eller sammankomster sen dess. Det är synd, för frågan är aktuella nu än någonsin.

Av en egendomlig tillfällighet blev jag nästan tvingad upp i talarstolen för att ge min personliga syn på hur vi bäst skulle kunna arbeta för freden. Sällan har en mer oförberedd talare stått på en estrad för att inleda en diskussion, men jag hade sen länge en sorts förtvivlad tro på att en ny och befriad mänska också måste använda nya metoder för att nå sitt syfte; i detta fall för att nå fram till en situation där man inte levde under ett ständigt krigshot.

Jag vände mej direkt till de ryska kollegerna och skickade en hälsning med dem hem till Josef Stalin — det var på hans tid — och mitt förslag var att han skulle göra ett försök med att avrusta Sovjetunionen. Någon måste ju ändå börja denna avrustning en gång om vi inte alla ska klämmas till döds i en allt vettlösare världsmilitarisering och jag tyckte att Ryssland låg bäst till därför att det landet i teorin representerade ett nytt samhällssystem, som inte led av de föråldrades fördomar och trångsynthet.

Jag resonerade som så, att ett avrustat Ryssland, likaväl som ett avrustat Amerika eller Kina, skulle minska rädslan för krig och därmed öka mänskornas fredsvilja i samma takt. En avrustad stormakt skulle inte bli svagare utan starkare.

I stället för att vanevandra i den gamla förhatliga krigshysterins upptrampade spår som genom årtusenden bara lett till krig och nya krig; i stället för att köra runt med pansarvagnar och atomvapen vid majdemonstrationerna på Röda torget i Moskva, så skulle Stalin — enligt mitt recept — knyta an till kommunismens vackrare sida och vädja till folken i alla länder att tvinga sina regeringar att följa Rysslands

exempel. Jag tänkte mej att ett avrustat och demilitariserat Ryssland skulle bli så starkt i våra hjärtan att ingen krigshysteri eller våldsmakt i världen förmodade rå på den styrkan.

Det är nära tjugofem år sen jag höll detta mitt inledningsanförande, men någonstans på djupet bevarar jag än i dag en viss kolartro till mitt förslag. Är det en utopi, finns inte mycket kvar att tro på. Atomkriget kan aldrig bli ett alternativ — bara en tragedi.

Och det är här jag vill knyta an till dagens debatt om den nya mänskan. Att tro på nationell militarism och upprustning, terrorbalans och ett evigt tillstånd av hot och rädsla i umgänget länderna emellan är ingenting nytt. Det är i stället gammalmodigt och konservativt och utgör inget idealt utgångsläge för en ny mänska.

När man talar om den nya mänskan, så kommer nästan alltid Kina in i blickfältet. Jag tror att det är riktigt så. Och viktigt. Jag tror att i grunden förändrade produktionsformer är nödvändiga för att den nya mänskan ska få det utrymme hon behöver och att de kinesiska försöken i den riktningen är oerhört betydelsefulla. Men samtidigt måste det ändå på något sätt vara fråga om en växelverkan här: produktionsformerna kan inte ändras med mindre än att den nya mänskan redan finns — kanske inte i praktisk gärning men i medvetenhet och önskeinriktning.

Det är för övrigt inte bara produktionsformerna som är viktiga utan också vad som produceras. Man kan förstå att kineserna jublar över att deras egen satellit cirkulerar kring jorden. Det är ett bevis så gott som något på att en socialistisk produktionsform kan vara framgångsrik också på teknikens område. Risken är att man därmed också skapar den ”tekniska maktberusning, som ytterligare förstärker vår ödesdigra felbedömning av människan” — en felbedömning, som Georg Borgström så länge varnat för.

Det är inte på rymdforskningens område man väntar och hoppas på nya signaler från Kina. Teknisk maktberusning har vi mer än nog av ändå, och dyrkan av tekniken gör det inte lättare för den nya mänskan.

Svårare än så är det att förstå kinesernas jubel över vätebomben, även om också den entusiasmen har sin rot i glädjen över tekniska triumfer. Vätebomben är inget försvar utan ett förintelsemedel med global effekt. Vad som blir kvar är en fördärvad värld där det inte finns boplatser vare sig för gamla eller nya människor.

rad värld kommer att öka i intensitet, med all den förskjutning av produktionen från konsumentvaror till produktionen av ett destruktivt dödsmaskineri, som därav följer.

I en krympande värld med sinande naturtillgångar och svältande folk kan en global militarisering bara leda till en slutlig katastrof.

Det är i stället här och nu och i jordnära ting Kina kan och håller på att bli ett föredöme och exempel för den gamla världen och dess villrådiga människor.

Det låter pretentiöst och skrattretande, men jag skulle ändå vilja sända samma hälsning i dag till Kinas folk som jag gjorde till Sovjet 1947: gör något nytt och radikalt också på det här området. Att släpa vapen till gränserna, att skrämma med atomvapen är ingenting nytt; det är gammalmodigt och konservativt. Satsa på förtroende i stället, det skulle öppna en framkomlig värld. Det skulle ge en ny styrka som kunde bli livsbejakande i stället för skrämmande.

Och det skulle göra det så mycket lättare för alla oss andra i övriga länder som tror på det kinesiska experimentet att bekämpa reaktionära krafter.

Utvecklingsoptimisterna från tiden omkring sekelskiftet talade lite troskyldigt om en ny himmel och en ny jord. Genom rymdforskningen håller vi kanske på att få en ny himmel — så långt hade de rätt, fast på fel sätt. Det är inte troligt att de tänkte se en massa teknisk apparatur seglande runt vår jord, eller en och annan död hundstackare i samma bana.

Men en ny jord har vi tyvärr inte fått — och kan aldrig få heller. Vi har bara fått en annorlunda och skröpligare. En lite fattigare jord med fler munar att mätta. En nerskräpad och giftig jord, som några rika länder i kortsynt ha-begär håller på att göra obeboelig för framtiden. Om inte den nya människan kan förvandla glupskhet till solidaritet och en sjuklig egoism till en rättvis fördelning av det lilla jorden ännu kan ge.

Och än är vi tyvärr inte där. Inga rika länders ledande politiker vill lyssna till de varnande röster, som påtalar det orimliga och lättsinniga i drömmen om det ständigt ökande överflödet.

Också här i landet har vi lätt att blunda för obehagliga sanningar. Under riksdagsdebatten om det nya skattepaketet fastslog högerns representant som en målsättning att alla kategorier och socialgrupper skulle få det bättre. Få sin del av produktionshöjningen.

Han blev inte motsagd på den punkten. Miljonärerna skulle alltså få en liten miljon extra, höglöne-grupperna sin förhöjning, de mellan- och lågavlönade sin dusör.

Det låter sig säjas, men har vi rätt och tid att tro på sagor längre? Sagoberättare kan vara farliga, särskilt om de kommer från de människor vi valt in i ansvariga ställningar.

Om vi tillsammans kan höja standarden för de som enligt den senaste låglöneutredningsrapportens mycket sensationella siffror har det allra sämsta utgångsläget, så är det en vacker tanke och en vacker hand-

Atombomben kan bara bli en styrkemätare i hatets, hotets och rädslans tecken och dess fulländning och målbestämning blir obevekligt förintelse. När rädsla och hat gjort nationer och maktgrupperingar tillräckligt desperata så återstår ingenting annat.

Jag tror aldrig ett ögonblick att Kina tänker använda atombomber i ett angreppskrig, men det är lika säkert att de imperialistiska staterna kommer att använda hotet från Kina som ett argument för ökad upprustning. Kapplöpningen mot en helt militarise-

ling också, men mer än detta kommer vi säkert inte att orka med om vi ser på lite sikt och mäter med internationella mått.

Visst kan vi tillfredsställa vår glupskhet och säkra en lite fetare bit av kakan några år framöver, men bara om vi samtidigt drar en gräns runt vårt lilla rikemansland och säger att här — här vid gränsen — slutar allting. Här skär vi av alla band; här upphör alla samlevnadsregler.

Hit fram till gränsen är vi demokrater, jämlikhetsivrare. Några av oss är socialister. Fram till gränsen är vi allt detta, men inte längre. Där har vi satt vårt stopptecken, och vårt försvar ska se till att ingen kommer över bron. Möjligen kan vi tänka oss ett samarbete med andra redan rika länder.

Det är sant att vi är givmilda till en viss hård-
dragen gräns och i vissa situationer. Vi ger miljoner åt de som drabbats av naturkatastrofer och skänker en skärv då och då till u-länderna.

Men allt detta räcker inte när vi har en permanent katastrof inpå knutarna. Eller är det inte en katastrof när mer än hälften av jordens befolkning svälter? Kanske inte — inte än på ett litet tag. Inte för svenskarna som svenskar. Men för svenskarna som demokrater, som internationalister, som varelser med mänskliga känslor och förmåga att dra logiska slutsatser är det en katastrof. Och har varit så länge.

Jag tror det är angeläget att vi antligen inser detta. Vi har inga evigheter på oss innan allt är för sent och all botgöring blir meningslös.

Jag vet — det som här är sagt är inte populärt. Det finns tusen och ett argument mot förslaget att vi måste minska vår konsumtion och göra vår produktion matvänligare. Man svarar att problemet är för svårt; att vi är ett alldeles för litet land för att ta egna initiativ; att vi ingen skuld har i att världen svälter; att så som samhällena nu fungerar så är problemet olösligt.

Allt detta är undanflykter och ingenting annat. Vi har dålig syn och använder skyglappar i stället för glasögon. Det är inte sant att vi är utan skuld, och om de nu fungerande samhällena inte kan lösa problemet så får vi förändra formerna så pass att de kan fungera.

Att förflytta konsumtionsvaror från överflödsområden dit där svält råder är — eller borde åtminstone vara — en rent teknisk fråga. Och kan vi mjuklanda på månen så borde vi också orka med den tekniska detaljen.

Detta är en mycket angelägen uppgift och tiden vi har på oss är inte obegränsad. Det har börjat skymma för länge sen. Vad vi kan och vill göra i dag kan ha stor betydelse för morronan.

Och för den nya mänska som ska leva där.

Folke Fridell

Föredrag hållet den 28.6.1970 i Samhällsredaktionens programserie "Angeläget" i Sveriges Radio. Publiceras här med författarens och Sveriges Radios tillstånd.

UNIVERSELLA FRÅGOR

Hur länge dröjer det
till evighetens slut

Hur långt är det
till oändlighetens gräns

Blir det något s e d a n
Är det något b o r t o m

Finns det ett fluidum
som rymmer tid och rum
Är där bara tomhet
ett vacuum av intet

Existerar något annat
oåtkomligt vara
en rymd av längtan
ett hav av drömmar
en aningarnas himmel
dit intet sinne når?

TILL MINNE AV EVIGHETEN

Tusen distansevigheter
från livets födelsestrand
Miljoner ljusår
från nuets smala näs
Så fjärran
i tid och rum
tog minnet sin början

Den obrutna våglinjen
som binder samman
punkten där-och-då
med punkten här-och-nu

Hopfogaren
av urtiden och nutiden
Sammanlänkaren
av medeltid och morgondag
av alla seklers ögonblick
av alla vårarna
som varit
och skall vara

Minnet
som bor i oss
i detta livet vårt
glömmer aldrig någon
som burit det förut

Minnet
bevarar oss
i andra
som bär det vidare
i evigheters evighet

6.3.70
Merope

Alva Myrdal i Rom

Den 24 april 1970 höll Alva Myrdal inför Centro Italiano di Studi per la Conciliazione Internationale i Rom ett anförande med titeln "A Non-Aligned Look at the Future of Disarmament" (Nedrustningens framtid ur icke-blockbunden synpunkt).

Hon sade till en början att hon såsom representant för det neutrala Sverige vid nedrustningskonferensen i Genève ända sedan 1962 kraftigt försvarat de icke-blockbundna staternas synpunkter och intressen. Som en följd härav hade hon blivit kritisk mot supermakterna i nedrustningsfrågan.

"Denna skeptiska inställning har kommit att delas av alla icke-blockbundna länder som deltar i dessa förhandlingar — nu 12 av 25 — liksom av en överväldigande majoritet av de länder vilka är medlemmar av FN..."

Hon sade att Sverige stöder ett italienskt initiativ från förra året om att skapa ett principprogram för avrustning. *"Det vilar på förutsättningen att god vilja skall råda. Och vi kunde inte arbeta för avrustning om vi inte upprätthöll trots allt optimismen att en bättre framtid kan skapas för världen. Det är vår sak att försöka — innan det är för sent."*

Vad som hittills hänt, fortsatte hon, är en gigantisk upprustning och några knappt märkbara nedrustningsåtgärder.

Efter att ha klarlagt innebörden av Sveriges "aktiva neutralitet" ger Alva Myrdal en kort sammanfattning av nedrustningens föga givande historia. Hon anger sedan de negativa åtgärder som vidtagits sedan 1962.

- 1) Världens rustningsutgifter beräknades 1962 till 116 miljarder dollar, nu till omkring 200 miljarder.
- 2) Vissa avancerade typer av strategiska vapen har ökat kraftigt. 1962 fanns det ungefär 250 interkontinentala robotar. Förra året räknade man med 2.650.
- 3) U-båtarna hade blivit minst 10 gånger effektivare.
- 4) För 10 år sen hade fyra länder överljudsplan — nu 32.
- 5) Tack vare elektronisk utrustning (och andra tekniska förbättringar) är alla vapentyper mer effektiva.
- 6) De kemiska vapnens förmåga att döda har ökat kraftigt.

Det finns också positiva åtgärder, i vissa fall klart av betydelse för världen. En sådan var etablerandet av den "heta linjen" mellan Moskva och Washington i juni 1963.

En annan planerad överenskommelse är supermakternas löfte år 1964 att minska produktionen av vissa material för kärnvapentillverkning. Löftet har ej bekräftats men i varje fall har supermakterna material nog.

En tredje åtgärd som överenskoms i Genève 1963 och bekräftats 1967 genom en internationell konvention är den att ej placera kärnvapen på månen eller andra himlakroppar eller låta dem finnas i yttre rymden. Den har luckor. Det finns t. ex. ett nytt vapensystem som innebär att kärnvapen kan passera en bit av sin bana genom yttre rymden.

De åtgärder som berör supermakterna innebär inte ett jota av verklig nedrustning. Det enda skulle vara president Nixons åtagande att eliminera biologiska vapen som han nu erkänner att man har. Men då förklarade presidenten att dessa vapen i själva verket är odugliga. Detta är en politiskt motiverad underskattning av en verkligen betydelsefull åtgärd.

Däremot har, säger Alva Myrdal, nedrustningsåtgärder av betydelse som berör icke-kärnvapenmakter verkligen genomförts.

Hon nämner först det partiella provstoppsfördraget av 1963. Avsikten var ett fullständigt provstopp. Men det blev snart tydligt att det som man trodde vara ett temporärt undantag för underjordiska prov av kärnvapenmakterna uppfattades som en legitimering av dessa prov. Man finner i SIPRIS årsbok en lista visande att både antalet och storleken av kärnexplosioner ökat efter Moskva-avtalet. Visserligen kan man peka på att provens hälsorisker minskat genom att de är underjordiska och att det har blivit svårare för icke-kärnvapenländer att tillverka dessa vapen. Men de som har dylika vapen kan förbättra dem efter önskan.

Läget är tämligen likartat, säger Alva Myrdal, ifråga om den andra stora multilaterala överenskommelsen om "icke-rustning" nämligen fördraget om icke-spridning som undertecknades i juli 1969 och vilket nyss trätt i kraft. Vi vet att detta fördrag avser att definitivt göra det omöjligt för icke-kärnvapenmakter att producera dylika vapen. Ingen som helst begränsning åläggs de nuvarande producenterna. Tillsvidare har endast Kanada och Sverige bland de länder som står nära till en möjlighet att producera kärnvapen ratificerat fördraget. Av olika skäl tvekar eller dröjer andra länder. Särskilt motbjudande är att kärnexplosioner för fredliga ändamål (gräva kanaler, extrahera olja, gas och mineral) skulle vara möjliga endast för kärnvapenländerna.

Svårigheten att göra sig gällande mot de största länderna finns även ifråga om andra åtgärder för nedrustning, fortsätter Alva Myrdal. Viktigast just nu är tillverkning av kemiska och biologiska vapen samt militär användning av havsbotten. Risken är att supermakterna fortsätter att erbjuda partiella lösningar. Redan nu finns en sådan kompromiss ifråga om havsbotten: förbud mot kärnvapen i stället för mot alla vapen. Och nu önskar USA förbud endast mot tillverkning av biologiska vapen i stället för mot produktion av både B- och C-vapen i överensstämmelse med Genèveprotokollet av 1925 om icke-bruk.

Anser Alva Myrdal att nedrustning är möjlig? Ja, säger hon, förutsatt att de nu pågående SALT-förhandlingarna leder till ett slut på kapprustningen i medvetande att säkerhet genom överlägsenhet ej står att vinna.

Man vågar kanske sammanfatta Alva Myrdals krav ungefär så: Det är nödvändigt att avstå från militärt stöd till nationer i konfliktläge. Det är nödvändigt att få till stånd internationellt samarbete i fråga om tekniska nyheter. Vi måste få en överenskommelse angående kärnenergibruk för fredliga ändamål. Vi måste få ett fullständigt provstopp. Vi måste få fastslaget att havsbotten, "människlighetens gemensamma arv", skall stå under internationell ledning. Detsamma måste gälla satelliter för utforskande av jordens resurser och även telekommunikations-satelliter. Vi behöver en världsomfattande kollektiv samverkan för satellitprogram... Vi måste också få en internationell uppgörelse angående B- och C-vapen.

Slutligen säger Alva Myrdal att alla nationer måste hjälpas åt med att minska den teknologiska klyftan mellan de mycket stora och alla oss andra. Den icke-blockbundnes (den neutrales) syn på nedrustningens framtid växer så till något mycket större nämligen en helt osjälvisk önskan att skapa starka internationella organ. Detta både för att möjliggöra nedrustning och för att skapa större jämlikhet mellan nationer, stora och små. Så att vi alla får del i de stora resurser och framtidsutsikter som finns redo för mänskligheten — om vi handlar med visdom.

A. A.

Ovanstående utdrag ur Alva Myrdals anförande i Rom är gjort med användande av den engelska originaltexten. Nu föreligger en svensk översättning av föredraget med titeln **En neutral syn på nedrustningens framtid**. Utgiven av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet och Svenska FN-förbundet. Distribution: Svenska FN-förbundet, Box 250, 101 23 Stockholm.

Olof Lagercrantz och Mao Tsetung om framtiden

Olof Lagercrantz säger i DN 31.5.1970 att den kristna västerländska kulturen skapade människor beredda att ta ansvar och sätta saker igång.

"De hade i USA skapat den största lycka som jorden sett. Det var amerikanens moraliska plikt att se till att andra nationer fick utveckla sig lika lyckligt. Därför blev kommunismen som förnekade den enskildes frihet huvudfienden.

Det obyggliga folkmordet i Indokina fortsätter och utvidgas, ackompanjerat av försäkringar att allt sker i frihetens och rättfärdighetens tjänst... En maktberusads galna drömmar. Där finns ingen annan än han själv (presidenten) och hans land. De små nationerna — ve dem — existerar inte mera...

Fortsätter utvecklingen i nuvarande riktning kommer inom detta decennium USA och därigenom hela världen att stå inför en katastrof."

Mao-Tsetung den 20 maj 1970:

"En ny våg i striden mot USA:s imperialism reser sig över hela världen... revolution är huvudtendensen i världen av idag... Jag är viss om att det amerikanska folket som kämpar tappert slutligen kommer att segra och att fascistregimen i Förenta staterna oundvikligen kommer att lida nederlag... USA:s imperialism som tycks vara ett väldigt vidunder är i själva verket en papperstiger som nu vändas under sin dödskamp... Otaliga fakta vittnar om att en rättfärdig sak vinner stöd i överflöd medan en orättfärdig sak får ringa stöd... Ett litet land kan besegra ett stort land. Folket i ett litet land kan förvisso omintetgöra aggression från ett stort land om det vågar ta upp kampen och gripa sitt lands öde i egna händer. Detta är historiens lag."

Kvinnor skall inte regera

Runt om i världen regerar män. Få kvinnor deltar i regeringsarbetet. En kvinnlig regeringschef eller statschef tillhör undantagen. Indira Gandhi är ett sällsynt bra undantag.

Alla kyrkor och alla trossamfund tillber en manlig gud. Även kvinnorna skulle tycka det vara främmande att tillbe en kvinnlig gud. Och ändå var ju detta vad som förekom för så där tre- eller fyratusen år sedan. Man har funnit bevis för den saken runt hela jordklotet.

Matriarkaten, skrev Elin Wägnér, *utmärkte sig genom fred, demokrati, rättvisa och en stark känsla för jämlikhet åt envar av kvinna född. Erövringskrig förekom inte, men man hade upprättat ett försvar av stat och hem. Lagarna var praktiskt taget motsatta våra. Så nämnde hon Gamla Egypten, där drottningar förkroppsligade makten, hon nämnde Indien och Kina, Filippinerna och många stammar i Afrika.*

J. B. Priestley har skrivit: *"I matriarkaten torde kvinnorna ha utfört det tunga arbetet för att männen skulle ta det lugnt. En hustru som hellre ville se sin man som älskare än försörjare, visste att en man är en dålig älskare då han är trött."*

Man tillbad Modergudinnan och då rådde fred, ty man var inriktad på att vårda och värna, inte kriga och ödelägga. Männen var herdar och kvinnorna skötte jordbruket. Hos vissa folk låg konsten i kvinnornas händer.

Så kom förändringen för så där fyratusen år sedan i form av en våldsam befolkningsexplosion norr om Svarta Havet. Stora folkvandringar spred ut krigarfolket mot öster, mot söder, mot väster. Mot Östasien, mot Anatolien ned mot länderna kring Eufrat och Tigris, längs båda sidor av Medelhavet och upp mot Brittiska öarna, överallt skövlande, förstörande. Moderskulturerna utplånades. Endast Kreta förblev skonad, den minoiska kulturen kom för en tid att ha ett gott inflytande på den mykenska på det grekiska fastlandet. Pallas Athena blev både fredens och stridens gudinna.

"Barbarerna" hade med sig hästen och stridsvagnen. Nu kom andra värden att dominera, s. k. manliga: styrkan, makten, konkurrensen. Och kvinnorna förpassades till slaveri. Manliga gudar upprättades överallt. Judarnas Jehova var en hämndens Gud. Senare förklarade Aristoteles att kvinnorna var underlägsna männen och aposteln Paulus påbjöd att kvinnorna skulle tåga i församlingen. När den kristna kyrkan upprättades sköttes detta av män. På 1000-talet försökte Thomas av Aquino att bortförklara

kvinnans existens med att säga att hon bara fanns — tillfälligtvis.

Och i dag.

Paul Valéry skrev en gång på tal om införandet av kvinnlig rösträtt i Frankrike: *"Till och med i Frankrike, där knappast någon feminism existerar, börjar man tala om männens misslyckande med att skapa ett politiskt system. Man undrar om kvinnorna kunde ha gjort det sämre."*

Till konkurrenssamhället, manssamhället, hör ju manlig impotens och kvinnlig galenskap, så tydligt exponerat i landet Biggest in the world, förebilden för all reaktionär manlig storhet.

Bevare oss för dessa män!

Eugene O'Neill låter någon i "Sällsamt mellanspel" beklaga att "det största misstaget var att Gud skapades i manlig gestalt".

Männen i vårt land talar vackert om jämlikhet mellan könen, jämlikhet på alla nivåer. I den manliga rollen, könspräglingen, finns dock alltför mycket av nedärvd ohederlighet för att man skulle våga tro på dem. I den kvinnliga rollen, könspräglingen, ingår att visa tålmod men är egentligen en brist på reellt civilt mod. Kvinnorna vill inte oroa männen — för fridens skull — tydligen en nedärvd brist på självförtroende.

Inte bara kvinnorna utan även många, många män är så hjärtinnerligt uttråkade av manssamhället.

Borde vi inte förena oss och göra något åt det innan vi nått utplåningens rand?

Walter Edenrud

Två kvinnliga premiärministrar

Sirima Bandaranaike är premiärminister i Ceylons vänsterkoalitionsregering som diplomatiskt erkänt Östtysklands, Nordvietnams och Demokratiska republiken Vietnams regeringar.

Golda Meir är premiärminister i Israels regering. Hon sade 7.8 1970: "Det är min förhoppning att den vapenvila som inträder idag utan förbehåll skall följas av den andra sidan till dess fred stiftats mellan våra länder."

Äktenskap — storfamilj

Det monogama äktenskapet gynnades av kyrkan och bidrog till kvinnans förslavande under fadersenvælde och patriarkalism. Parallellt med industrialismen och kapitalismen förstärktes tendensen fram till den idealiserade borgerliga bilden av far, mor och barn i kärnfamiljen. Tätorternas bostadsform stimulerade ytterligare familjecellen och de västerländska staternas lagstiftning värnade om familjens ställning, särskilt mannens.

Med ökande frigörelse för kvinnan, utbildning och yrke, vidgades lojaliteterna till individer utanför gruppen; samtidigt pågår ett gränsvävande i stort till andra klasser, folk och åldrar. Egentligen är det underligt att inte flera visionärer för länge sedan insett att den småfamiljecentrerade gruppen måste utvecklas till nya gruppbyggnader. En av dessa är storfamiljen.

Strängt taget är den en återgång till en familjeform som under sekler dominerat i agrara länder, där den omfattade tre generationer — mest känd är väl den kinesiska formen. Vad som skiljer från den nutida storfamiljen är att bondesamhällernas medlemmar var släktskapsförbundna med varann medan de storfamiljer som uppstår i storstäder oftast är gemenskaper efter mer marxistiska mönster: var och en bidrar till hushållet efter förmåga och får åter efter behov. Hans Nestius som presenterat den storfamilj han lever i har formulerat några erfarenheter: det bör vara likasinnade personer, det finns för- och nackdelar, t. ex. inga bekymmer med barntillsyn men hög bullernivå, delad ansvarsbörda och framför allt delad ensamhet. Det är väl främst kontaktbehovet med likasinnade, möjligheten att reducera ensamhetskänslan som gett upphov till storfamiljer.

De betraktas givetvis som revolutionära centra av goda borgare och misstänks för bristande moral och promiskuitet. Desto mer som de som lever i storfamiljer ofta är unga studerande och ynglingarna bär skägg och flickorna kort-kort och FNL-märke. Den yttersta dagen är nära!

I själva verket lär det finnas många olika typer av storfamiljer som dock alla torde ha några kännetecken som totalt avviker från den borgerliga cellfamiljen: parterna lovar varandra inte att leva tillsammans livet ut i lust och nöd, man delar varandras intressen och bekymmer, man har i allmänhet dörren öppen för andra än medlemmarna i hushållet.

Just denna sista tendens antyder en möjlighet för storfamiljen att bli lika socialt accepterad som kärnfamiljen. En sammanslutning av ungdomar i Stockholm har t. ex. startat två storfamiljer som byggts ut med några handikappade som man vill hjälpa. De

kallar gemenskapsformen Ny gemenskap och den är en illustration till hur kristet engagerade börjat få upp ögonen för världen utanför kyrkportarna eller bibelpärmarna. De tänker sig denna modell utbyggd för socialt handikappade personer av olika slag, alkohol- och narkotikaskadade t. ex.

I och med att man alltmer upptäcker och accepterar att människor som hittills dömts ut av effektivitetsjaktande regler — åldringar t. ex. — fortfarande kan fylla viktiga funktioner — ett exempel är experimentet att låta pensionärer vara lektanter eller farbröder på barndaghem — prövar man också fram lösningar på problem som stupat på vårdkriser och personalbrist och andra resursbrister.

Storfamiljen skulle kunna utvecklas till sådana kollektiv, där intresse fanns för att unna isolerade individer delaktighet i gemenskapen. Om flera samarbetar för att bistå några som behöver viss hjälp fördelas ju arbetet samtidigt som en socialt eller fysiskt handikappad får del av en naturligare gemenskap än vårdhemsinstitutioners samt stimuleras bidra till det gemensamma arbetet och hushållet med det han eller hon förmår, det vill säga får motivation för rehabilitering.

Sådana familjeformer där den gamla kärnfamiljens hårda skal av egenintresse byts ut mot öppnare former kanske anvisar de nya vårdformer som behövs för många — inte bara socialt och fysiskt handikappade utan också isolerade, inflyttade och omplacerade, utlänningar och åldringar — alla landsflyktiga i tätorterna.

Erland Dahm

Hedersplakett till Emilia Fogelklou

För sitt "rika författarskap och sin ospännande kulturgärning, som satt djupa spår i vårt kulturliv" har 92-åriga Emilia Fogelklou tilldelats Diverthska kulturstiftelsens hedersplakett och diplom.

Lisa Aurells teckning av Emilia Fogelklou.

Liten resumé

Det mest utmärkande för kvinnorna här i Norrbotten är den stora arbetslösheten. Det händer att hundratala kvinnor söker till en enda plats i affär t. ex. Här finns ju inga nämnvärda industrier med kvinnlig arbetskraft. Man talade tidigare om den "dolda arbetslösheten", därmed avsågs kvinnorna, som inte ansåg det vara lönt att anmäla sig på arbetsförmedlingarna då de tog för givet att inget arbete stod att få. SKV-avd. anordnade möten, dit myndigheterna inbjöds och där denna dolda arbetslöshet drogs fram i dagsljuset. Dessa möten föregicks av besök och enkäter med kvinnorna. Därvid visade det sig, att de flesta ville ha något arbete, många tog gärna ett halvtidsjobb. Trots detta, som alltså hände på femti-talet, är arbetslösheten bland kvinnorna i dag knappast mindre än tidigare.

När Norrbottens Jernverk kom till i Luleå, jämte den boendebyggnation som följde, togs ingen hänsyn till kvinnorna. Man räknade helt enkelt inte med kvinnorna som arbetskraft ute i förvärvsmarknaden. Någon industri, avsedd för kvinnlig arbetskraft, har heller aldrig där planerats och då behövdes ju inte heller några barndaghem. De i en hast uppbyggda hyreshusen kom för övrigt att mest likna någon sorts baracker, utan nämnvärda grönområden eller ens barnlekplatser. Tristess har rått.

För något år sedan drunknade ett barn i en grop där värvattnet runnit ned. Ännu ett barn var nära att drunkna i samma grop innan några åtgärder för att fylla den vidtogs. Järnverkets tillkomst har givetvis varit av den största betydelse för hela den arbetande befolkningen i hela vårt län. Den kritik som det bestått är ju numera riksbekant och ska inte här vidare beröras. SKV-avd. har aktivt följt utbyggnaden av Örnäset, påtalat skönhetsfläckarna, gjort aktioner för medborgarhus, apotek och läkarstation; endast apoteksfilial har hittills anordnats. Inför järnverkets 20-årsjubileum har en liten intresseförening som bildats aktiverat många viktiga frågor som även SKV bör kunna deltaga i.

Namninsamlingen på Stockholmsappellen blev en av Norrbottensdistriktets första och största arbetsuppgifter. Det blev en verklig massrörelse. En liten episod under detta arbete erinrar jag mig. Jag tog en bunt listor och for till vår grannstad Boden, där jag hade släktingar och vänner. Utanför stationshuset mötte jag en bekant fru. Flera bussar stod där i rad, så jag antog att det var fråga om någon resa eller utflykt. Jag frågade min bekanting, som var frälsnings-soldat, om hon ville skriva sitt namn på min lista. Hon läste appellen, skrev sitt namn och sa: — Kom, den här ska vi snart ha fyllt, — och innan bussarna

var färdiga för avgång hade vi tillsammans fyllt fyra listor. Varenda en skrev på. En annan stor aktion var den cancerundersökning av kvinnorna i Norrbotten, som efter framställning av SKV företogs genom landstingets försorg. SKV-rörelsen har, som vi tycker, gjort en hel del nytta, men ännu finns otaliga problem som måste lösas och där SKV kan och bör göra en insats. Arbetslösheten och ungdomsfrågorna, avfolkningen av vårt vackra och rika landskap, kvinnornas undanskuffade ställning. — Allt detta och mera därtill talar för att starka radikala kvinnoorganisationer behövs. Efter en artikel och en intervju med undertecknad i Norrländska Soc.-Dem., som väckte ett visst uppseende, gjorde tidningen några dagar senare en utfrågning bland sina egna ledande partikvinnor. Alla vitsordade de kvinnoorganisationernas fortsatta betydelse och nödvändighet. Ännu råder ju långt ifrån någon reell jämlikhet, som kan ligga till grund för någon avrustning bland kvinnorna i det fallet.

Beda Kallenberg

Rapport från Norrland

Intervju med en gruvarbetarhustru från Malmfälten, hennes syn på strejken och hur de klarade den ekonomiska sidan av saken.

Vi frågade fru Elsy Karleson från Koskullskulle hur hon upplevde strejken.

Hon svarade som så: *"Vi hade det icke så svårt för vi är ju bara stora människor i vår familj, men jag vet att det fanns flera familjer med många barn, som det var ganska besvärligt för, men det fanns ingen som klagade, för de visste att det här måste dom igenom för att få det drägligare och att de kämpade för en rättvis sak, och en gruvarbetarhustru är van att försaka.*

Men då strejken bröt ut tog vi det ganska lugnt, för vi trodde ju inte att den skulle bli så lång som den blev, man trodde att LKAB skulle inse allvaret bakom denna strejk och göra upp med arbetarna, men se det gjorde de inte, och det var då som vi kvinnor också ilsknade till mot LKAB och gick ut med våra gubbar i demonstrationerna och deltog i deras möten, och det var en härlig, frisk kämpaanda i alla tanterna.

Vi fick ju inga pengar från fackföreningen, så hade vi icke fått pengar från strejkekassan, som alla dessa underbara människor samlat in åt oss, så hade vi nog icke klarat den här krisen.

Så man ser ju att det går att genomföra sådana aktioner om man bara är enig, ty eniga vi stå, söndrade vi falla.

Och strejken den var så nödvändig den kunde vara, den skulle ha genomförts för länge, länge sen.

Sen har ju också LKAB varit väldigt "flott" med dom som givetvis blivit efter på sina hyror, alltså de som hyr av LKAB, de har erbjudits lån med väldigt höga räntor.

Vi här uppe kallar dom för straffräntor, så liten hämnd är också en hämnd."

Vi frågade också vad hon tyckte om demonstrationerna som varit under denna tid. Hon svarade: "Att se dessa fackeltåg av tysta, allvarliga människor glömmar jag aldrig, och sen dessa strejkmöten, trots att många utifrån försökte splittra oss.

Men nu är ju strejken över för den här gången, och vi kan väl säga att vi fått det mesta av det vi begärt, så nog lönar det sig att strejka när det inte går att komma till rätta på annat vis.

Men kampandan den finns kvar, den kommer aldrig att dala, det lärde oss strejken."

Vi tackade fru Karlesson för att hon ställt sig till förfogande för oss.

Vi sökte oss ut i samhället för att få tag i några fler gruvhustrur, men alla tycktes vara upptagna med sina sysslor.

Eftersom vi själva varit med på de flesta av strejkmötena och även deltagit i demonstrationerna kan vi säga att de flesta av de strejkandes hustrur deltog i kampen om brödkakan, för det var ju det som var det väsentliga med strejken.

En av dessa hustrur hade diktat en visa om förhållandena på en av arbetsplatserna inom LKAB.

Det är en sannskildring.

Nu eller aldrig

Vi kände vreden bubbla, så djupt, djupt inom oss, de tjänar mer än dubbla, för att de kallas boss.

Här ska vi gå och slita ont och foga oss i allt. Ur gruvan ska vi gräva ton, ej känna det är kallt.

Vi ska ej känna gaser, en stendamm eller fukt, men akta oss för rasen, och jobba hårt med tukt.

Men nu så fan anamma så strejkar vi till dess att dessa herrar stamma och minskar på vår stress.

Ack, herrar ingenjörer, som har så bra betalt, har ni ej annat för er, jag frågar ganska svalt.

Att vakta kaffepannor, tänk om de varma är, då kan ni sätta fast dem, för ni bestämmer här.

Fast många år på nacken de sparken får till slut, det är ju bara tacken för att du ej håller trut.

Det ska bli slut på myglet, det har vi nu bestämt, och koppla av den tygeln, som djupt inom oss bränt.

Och därför ska vi kämpa till segern den är vår, Nu eller aldrig, tänk va, parollen bara får.

Ebba Köler

Fredskonferens i Polen maj 1970

Delegaterna från Sverige vill framföra sitt tack till kommittén för denna fredskonferens. Vi är tacksamma att ha blivit inbjudna och vill så mycket vi kan medverka till spridandet av kännedom om att denna konferens har ägt rum och också försöka bidra till att fler sådana konferenser kommer till stånd.

Att göra Östersjön till ett fredens hav — vad kan vara ett viktigare mål att sträva efter för oss alla som lever och bor runt detta hav! — Att gemensamt se till att det inte förvandlas till en kloak utan befrias från alla de föroreningar samtliga länder låtit och låter hopa sig i dess vatten.

Det intresse Sverige har visat för ett medlemskap i EEC är från alla fredssträvande mänskors synpunkt ett allvarligt hot mot den europeiska säkerheten. Den svenska neutraliteten omintetgörs när Sverige blir medlem av EEC. Om den svenska regeringen mer aktivt koncentrerade sig på ett nordiskt ekonomiskt samarbete skulle detta hjälpa Norge och Danmark att vidmakthålla sitt oberoende av EEC. Detta skulle också åstadkomma ett breddande av kontakten och samarbetet med de socialistiska länderna. Den svenska allmänna opinionen är för en sådan utveckling. Vi anser från radikalt håll i Sverige att sådana aktioner starkt skulle bidra till freden i Europa.

De skandinaviska delegationerna samarbetar för ett erkännande av DDR. I våra respektive länder arbetar vi på att utveckla en stark allmän opinion för detta. Det naturligaste är självklart att Sverige, som har vidmakthållit sin neutralitetspolitik genom så många år och som är ekonomiskt oberoende, är det land i Norden som tar initiativet till denna frågas lösning. Det skulle säkerligen verka som en påtryckning på Västtyskland så att detta land också erkänner DDR som en oberoende nation.

Det har varit en stor upplevelse för oss från Sverige att här ha fått möta människor från sju nationer som arbetar med lösandet av det stora problemet hur man kan stoppa nedsmutsningen av Östersjön och hur man ska kunna skapa en hållbar fredssituation runt detta hav. Vi återvänder hem styrkta och inspirerade till fortsatt arbete för de mål som fastställts av denna fredskonferens.

Brita Petersen

Svenska aktionsgrupper

Bakgrund

Aktionsgruppen är en relativt ny företeelse. Dom flesta har vuxit fram i slutet av 60-talet. Varför just då? Och vilka är deras gemensamma nämnare?

1) Det kalla krigets lögner avslöjas. Den amerikanska faktaförmedlingen faller sönder inför världens ögon genom händelser som Korea-kriget, invasionsförsöket av Kuba, kuppen i Guatemala och inte minst Vietnam-kriget. Den tredje världens situation belyses genom avslöjandet av USA:s roll i det världs-imperialistiska systemet. Man börjar bli medveten om de ekonomiska orsakerna till världssvält, undernäring och utsugning.

2) Rasförtrycket fokuseras i Sydafrika, Algeriet-kriget hjälper också till att belysa Afrikas politiska struktur.

3) Kapprustningen blir uppenbar. Atombomben symboliserar den totala förintelsemaskin som stormakterna besitter.

4) Valfärdsmysen i Västeuropa och USA spricker. Hänförelsen över produktionsökningarna efter andra världskriget börjar ersättas av en mera kritisk granskning av de rika länderna. Motsättningarna inom Europa och USA ökas.

5) Massmedias indoktrinerande roll blir uppenbar och kritisk granskning av nyhetsflöde och dess politiska innebörd startar.

6) Hela detta uppvaknande tar sig nya okonventionella former därför att de etablerade organisationerna inte förmår kanalisera den nya rörelsen. Mycket skulle t. ex. kunna sugas upp i olika socialistiska eller radikala organisationer om inte dessa själva korruperats och sugits upp av systemet.

Kapprustningen

Det är väl denna som först ger upphov till oro och protester. Pacifiströrelser växer upp. I Sverige bildas *anti-atombombsrörelsen*, som inspirerats av bland andra Bertrand Russell. Denna rörelse är idag helt utdöd, vilket sammanhänger med att de flesta övergett pacifismen.

Sydafrika

kommer ungefär samtidigt. Bojkotter och kommittéer bildas. De grundar sig på en *humanitär* indignation över rasförtrycket. Denna rörelse har nu övergått till en mera politiskt medveten rörelse som studerar imperialismen och neo-kolonialismen i hela Afrika fast med betoning på de södra delarna. Idag finns *Södra Afrika-kommittéer* vid flera universitets-

orter. De stöder de afrikanska befrielseströrelserna. I Sverige finns dessutom *representanter* för Frelimo (befrielseströrelse i Mocambique), MPLA (Angola), PAIGC (Guinea-Bissau) m. fl.

Tredje världen och imperialismen

U-landsfrågor tas upp i de *u-grupper* som finns vid flera universitet. Dessa utgör ett mycket omfattande arbete genom studier och spridande av information. Speciella grupper för olika länder och kontinenter spelar en viktig roll som alternativ informationskälla till massmedia. Sådana grupper är *Palestina-gruppen*, *Cuba-gruppen*, *Latinamerika-kommittén*, *Svensk-kinesiska föreningen*, *Svensk-koreanska föreningen*. En särställning intar DFFG (de förenade FNL-grupperna), en organisation med lokalavdelningar över hela landet (100-talet) som betytt mycket för opinionsbildningen i vietnamfrågan.

Inrikes

Till följd av ökad *miljöförstöring* dyker mera såsångbetonade aktionsgrupper upp. Folksam (försäkringsbolag knutet till arbetarrörelsen) hade under 1968 en kampanj om miljöförstörelsen. *Aktionsgrupper* som studerar och intervjuar ansvariga bildas. Dessa har dock försvunnit vid det här laget.

Socialvården blir arbetsområde för kritiska grupper. *Klient-föreningar* som syftar till att bygga upp kontakt mellan dem som "vårdar" och dom som vårdas. Dessa grupper har en mycket kritisk inställning till socialvården överhuvud taget och ställer frågan om det är samhället eller klienten som är sjuk.

En förening för humanisering av fångvården, *KRUM*, bildas tidigt. Från denna förening utvecklar sig sedan grupper som ifrågasätter hela lagstiftningen och fängelseinstitutionen.

Kring julfirandet uppstår aktionsgrupper för en *Alternativ jul*. Man ordnar kollektivt julfirande framför allt med sikte på hemlösa och ensamma.

En liknande verksamhet för gemenskap och aktivitet drives i *Alltingets* regi. Ofta har man lokaler till sitt förfogande i vilka ordnas fritidsaktiviteter och liknande.

Bostadsmiljön kartlägges av bl. a. *Byalagen*. Dessa organiserar hyresgästerna i olika kvarter i föreningar som bevakar planeringen av respektive områden.

På universitet och skolor tar sig protester mot olika missförhållanden mera organiserade uttryck än tidigare. Under 1968 organiseras olika grupper som motarbetar *UKAS*, en genomgripande universitetsreform.

SECO, organisation för eleverna, fungerar som väluppfostrad påtryckningsgrupp under 50- och 60-talen. Under 1969 arbetar SECO till en del annorlunda. Kritisk granskning av undervisningen och indoktrineringen i skolan påbörjas. På både universitet och skolor har oppositionen dock för tillfället ebbat ut.

Förtrycket av kvinnan leder i Sverige inte till någon starkare rörelse. Den mest militanta gruppen är Grupp 8, en sammanslutning av socialistiska kvinnor som bl. a. behandlar abortfrågan.

Den svenska arbetarklassens situation behandlas av olika grupper, förutom de rent politiska organisationerna. Strukturrationaliseringen av det svenska näringslivet, stressen på arbetsplatserna m. m. ger upphov till ökade motsättningar och ett ökat antal vilda strejker. Vid gruvstrejken i norr bildas aktionskommittéer runt om i landet för stöd åt gruvarbetarna. Dessa sysslar med politiska analyser av strejken samt insamlingar.

En brett upplagd kampanj om mentalhälsa i arbetslivet startas av arbetsgivarsidan i samförstånd med fackföreningstoppen. Kampanjen bemötes och kritiserar av Aktionsgruppen mot mentalhälsokampanjen. Kritiken riktar sig mot kampanjens psykologiska förklaringar av de reella motsättningar som finns mellan arbetare och ledning på arbetsplatserna.

Informationen

granskas kritiskt av många grupper. Unga filosofer utger kritiskt studiematerial.

Vid olika fakulteter bildas grupper av typ Socialistiska läkare/psykologer/jurister, kritiska ekonomer.

Bildaktivisterna är en icke-kommersiell sammanslutning av fotografer.

Filmcentrum distribuerar progressiv film.

Författarcentrum ordnar föredragshållare på skolor, bibliotek och liknande institutioner. Man ger också ut kortare presentationer av de författare som anslutit sig till Författarcentrum.

Teatercentrum arbetar på ungefär samma sätt som Filmcentrum. Teatergrupper som fungerar som faktasamlare och informationsspridare är t. ex. Narren, Pistolteatern, Pro-teatern. Ofta uppträder dessa grupper utanför teatern, ute i bostadsområden osv.

Avslutning

Gemensamt för dessa grupper är, att de stammar ur samma ekonomisk-politiska skeenden. Som jag beskrev i början. Vad som händer med dom i framtiden är svårt att säga. En del är direkt säsongsbetonade medan andra kommer att växa sig starkare allt eftersom konflikterna i Europa, USA och Tredje världen tilltar. Framför allt gäller detta de grupper som sysslar med imperialismens roll och arbetarnas situation.

Katarina Engberg

Utdrag ur anförande hållet vid Pohjola-Nordens Aktionsgruppsseminarium i Siikaranta, Kyrkslätt, Finland, den 17—19 april 1970.

Vietnam, Kambodja, Thailand

Bildsekvens i TV:

Starfighters ejakulerande raketer
över buskage vid by
våg efter våg av USA-skattebetalares plan
öser napalm över FNL-gulingarna Vietconggerillan.
Då attacken svept förbi
anföll presidentens riddare i dollardrakar
pansarmonster sprutande eld in i det brinnande.

Bildsekvensen slöt

söndags idrott trängde på.

Att närbilda det brända, de i eld förflädda
av trusternas napalm
i rymdålderns långa autodafé
kallas USA-fientlig vänsterpropaganda
riskerar reducera exporten
och häver rop på censur
för barnens skull.

De skall senare i kväll se en western-film.

På tryggt avstånd från attackplanen
stod Vilda Västerns skottvästsäkra soldater
långt hemifrån men beredda till försvar
lugnt rökande
Lucky Strike?

Erland Dahm

Detta kan aldrig hända en man

Anatomiskt omöjligt. Är det ett av skälen till manssamhällets relativa likgiltighet inför problemet om smärtfri förlossning? En kvinnofråga om någon. Visserligen lider en blivande fader ej sällan med en älskad barnaföderska men medlidande glöms snabbare än egna genomlidna smärtor.

För närvarande används hos oss i viss utsträckning två metoder för smärtfri förlossning men frågan om deras risker är föga utredd. Här finns plats för forskning. Kan dessa eller andra metoder för smärtfri förlossning visas vara eller göras oskadliga för barnet? Kan svåra förlossningssmärter leda till bestående men — psykiskt — för modern?

Vi efterlyser kraftigt ökade forskningsanslag i fråga om smärtfri förlossning.

Kvinnor som slavar

Den nya vänstern har de sista åren riktat en rad skarpa angrepp mot vad man uppfattat som stagnation och konservatism inom den svenska arbetarrörelsen. Kritiken har i de allra flesta fall varit välmotiverad, både vad det gäller de fakta man framlagt och den hetta som präglat argumentationen. När det gällt att komma med alternativa förslag, med konkreta synpunkter på hur man ska bryta dödläget, har tyvärr kvaliteten däremot inte varit så hög. Undantag finns naturligtvis, t. ex. Dick Urban Vestbros "Att bygga för jämställdhet".

Kajsa Ohrlanders lilla debattbok "Kvinnor som slavar" (Bonniers, Tribunserien kr 13:75) är ett bra exempel på hur en ung radikal ur skyddad miljö som för första gången konfronteras med den verklighet vari större delen av folket lever grips av helig ilska, förmår avge en indignerad och målande rapport om vad hon sett men misslyckas totalt då det gäller att skissera en väg ut ur det elände hon bevittnat. Kajsa Ohrlander är medlem i KFML (Kommunistiska förbundet marxist-leninisterna) och alltså minst sagt missnöjd med vad socialdemokratin och fackföreningsrörelsen uträttat. Det tragikomiska är att då hon själv försöker sej på att skissera en väg för kvinnan bort från exploateringen på arbetsplatserna väljer hon samma felaktiga väg som den som arbetarrörelsen slog in på för ungefär femtio år sedan.

Men innan jag går in på de invändningar som man kan göra mot Kajsa Ohrlanders strategi för kvinnofrigörelse vill jag understryka att "Kvinnor som slavar" är en viktig och läsvärd bok. Sjäva vad man vill om förf. som revolutionär teoretiker, men nog får hon betecknas som en lovande författare.

I boken tecknas arbetarkvinnornas villkor i tre olika landsändar: I Luleå, Sundbyberg och Höganäs. I alla tre städerna har förf. och ett par kamrater till henne intervjuat en rad kvinnor: städerskor, fabriksarbeterskor, hemmafruar. Huvudparten av texten består av de intervjuade kvinnornas berättelser — till all lycka, eftersom kvaliteten på framställningen ofta sjunker till en betänklig nivå, då förf. själv för ordet. För det mesta är Kajsa Ohrlander beundransvärd då det gäller att återge intervjupersonernas berättelser om sitt liv — tonfall och vändningar är fångade på ett sätt som smakar äkta alltigenom. Hon kan också på några få rader återge karakteristiska och avslöjande scener. Ta t. ex. replikväxlingen mellan henne själv och ett par pojkar på Luleå Central, där pojkarna ber henne stanna kvar i stan — det är så trist att alla flickor flyttar söderut. (Problemet med kvinnunderskottet i avfolkningsbygderna i blyxtbelysning!)

Eller en dialog mellan förf. och direktör Arnberg

på Arnbergs korsettfabrik i Höganäs, en kvinnlig låginkomstindustri. Direktörens blandning av översitteri och jolmig flörtighet är perfekt återgiven.

Man får också starka snabbbilder av livet på en rad arbetsplatser. Hemskast är glimtarna från Arnbergs i Höganäs och Marabou i Sundbyberg. Hemska inte enbart därför att lönerna är usla, stressen för många av de anställda direkt nerbrytande och sveket från fackföreningarnas sida nästan total. Som om inte allt detta vore nog är dessutom det arbete som de anställda på Arnbergs och Marabou är piskade att utföra om de vill överleva, *improduktivt och förnedrande*. De tvingas sälja sin arbetskraft, huvudparten av sitt enda liv här på jorden till att framställa produkter som dels är onödiga (korsetter) och dels skadliga (choklad och konfekt). Om uttrycket *utsugning* någonstans är på sin plats så är det här. Det är interiörer ur ett modernt designat helvete Kajsa Ohrlander fångat, inte mindre hemska än scenerierna i Viktor Rydbergs "Den nya Grottesången". Sådan är kapitalismen — idag som för hundra år sedan!

Förf. reagerar så som en oskyldig människa gör när hon för första gången får fördömdelsen uppenbarad för sej — med förtvivlan och uppbragthet. Tyvärr har hon till den grad blivit ett offer för sina känslor att hon inte förmått analysera det hon iakttagit. Hon ironiserar över dem som hävdar att kvinnans frigörelse innebär att hon går ut ur hemmet och skaffar sej egna inkomster. Detta gäller bara för de kvinnor som är så privilegierade att de har en god utbildning och ett meningsfullt yrkesarbete, menar förf. Friheten för arbetarkvinnorna däremot ligger i att slippa att gå ut i ett uselt avlönat och monotont tråkigt arbete, deras frihet ligger i att "få vara hemma, trots att pengarna knappt räcker. Friheten är att få ta hand om de rara barnen, få stödja mannen..."

När man läser "Kvinnor som slavar" känner man starkt behovet av en lång och grundlig och *modern* analys av kvinnans ställning i samhället, familjen och klasskampen, som man kunde referera till. En sådan analys finns tyvärr inte. Här räcker mitt utrymme bara till för några kortfattade — och ofullständiga påpekanden.

Det existerar ingen motsättning mellan kvinnornas kamp och klasskampen. Kvinnokampen är varken över- eller underordnad klasskampen utan är en självständig och nödvändig flygel inom den. Kvinnorna kan, lika lite som de manliga lönearbetarna, frigöras inom det nuvarande samhällets ram. Men det nuvarande samhället som bygger på äktenskapet som ekonomisk institution (= utsugning och för-

tryck av kvinnorna) kan inte förvandlas om inte kvinnorna själva gör uppror mot sin situation och tilltvingar sej sin rättmätiga plats vid männens sida, den plats som männen för det mesta nekar dem att inta.

Kajsa Ohrlander är idealistisk nog att tro (att vara socialist och att vara idealist är *inte* samma sak) att männen inom arbetarklassen inte förtrycker sina fruar. Tyvärr är svartsjuka, nedvärderande av kvinnornas begåvning, vanan att behandla hustrun som ett fogligt arbetsdjur, som går upp en timma tidigare på morgonen och lagar i ordning matsäck åt mannen innan hon går till sitt eget arbete, sorgligt nog utbredd också i arbetarfamiljerna.

Det är felaktigt att som Kajsa Ohrlander tro att man flyttar fram arbetarklassens positioner gentemot arbetsgivarna om man kunde förmå alla kvinnliga låginkomsttagare att lämna sina arbetsplatser och i samlad tropp gå tillbaka till hemmen (som om alla kvinnor har något hem och någon försörjande karl att falla i armarna på!). För att en omfattande arbetsnedläggelse ska ha någon effekt bör den ju utformas så att den får kännbara ekonomiska konsekvenser för arbetsgivarna och det med dem lierade samhället och deras organ. Och dessa konsekvenser blir ganska lite kännbara om de manliga arbetarna helt fromsint tar på sej försörjaransvaret för de kvinnliga arbetarna. Nej, här fordras ett helt annat och militantare tillvägagångssätt.

Förf. tar själv upp ett exempel på en lyckad aktion från en kvinnlig arbetargrups sida: En liten konfektionsfabrik i Åstorp utanför Hälsingborg gick i konkurs, övertogs — och drivs och ägs nu framgångsrikt av de anställda! Vad hade vunnits om de här kvinnorna passivt sett fabriken läggas ner medan de själva övergick till att vara hemmafruar som överlät åt sina män att föra den fackliga och politiska kampen?

Förf. hävdar på ett ställe i sin bok den uppfattningen att det skulle finnas en motsättning mellan kvinnorna i arbetarklassen och borgarklassen. Hennes påstående bygger på okunnighet om hur det senkapitalistiska samhället är uppbyggt och fungerar. Påståendet vore korrekt om samhället vore uppbyggt på exakt samma sätt som på 1800-talet. Då fanns en borgarklass, som var stadd i stark framväxt till följd av industrialismens genombrott, som skaffade sej privilegier och värnade om dem gentemot arbetare och bönder. Denna borgarklass är nu sedan sekelskiftet stadd i upplösning och smälter alltmer samman. I det nutida kapitalistiska samhället, där ett fåtal monopolföretag snabbt och säkert skaffar sej alltmer avgörande makt och inflytande, blir den maktägande gruppen allt mindre och den exploaterade gruppen allt större. I den senare gruppen återfinns vid det här laget inte bara arbetarna utan också allt fler av dem som i småföretagsamhetens samhälle hör till den övre medelklassen, t. ex. tjänstemän, små och medelstora företagare. Allt fler av de bortrationaliserade jordbrukarna och ihjälkonkurrerade småföretagarna har

alla skäl i världen att noga tänka över var de politiskt hör hemma. Innehavaren av den lilla sybehörsaffären eller den lilla handelsträdgården som i morgon eller nästa år tvingas slå igen därför att omkostnaderna blir för höga och därför att den stora affärskedjan suger åt sej alla kunder har naturligtvis mycket mer gemensamt med industriarbetarna än vad de har med Wallenberg — särskilt som de efter sin konkurs i många fall tvingas att bli just industriarbetare.

Det moderna samhället karakteriseras bl. a. också av en stor och ständigt växande kader av tjänstemän, av vilka större delen har mera gemensamt med lönearbetarna än med kapitalägarna. Särskilt bland kvinnorna i denna grupp finns en alltmer växande skara som uppfattar sej som lurade och utsugna, antingen de är banktjänstemän, sekreterare, posttjänstemän, grundskollärare eller hemmafruar med män som de ser stressa ihjäl sej i det privata näringslivets tjänst.

Vill man starta en revolutionär rörelse blir en av de första uppgifterna man bör gripa sej an med att på ett korrekt och grundligt sätt analysera och kartlägga de motsättningar som finns i samhället. Man bör också studera de misstag som arbetarrörelsen tidigare gjort sej skyldig till och noga akta sej för att upprepa dem. Jag har redan nämnt att till den svenska arbetarrörelsens allvarliga misstag hör att man redan för femtio år sedan slog in på den väg för kvinnornas räkning som Kajsa Ohrlander nu rekommenderar som något nytt: Man satsade på familjeförsörjarsystemet, som ledde till "folkhemstanken", drömmen om den egna lilla täppan och den egna lilla hemmafrun: kort sagt, småborgerlighet så långt ögat når. Allt detta har bidragit att föra oss in i den återvändsgränd som vi nu befinner oss i: ett vanvettigt skattesystem (som äntligen håller på att avvecklas), ett kvinnligt låginkomstproletariat, ett skandalöst litet antal daghem, dåliga kommunala kommunikationer, en stor grupp hemmafruar som kapitalägarna använder som effektiv och billig buffert mellan hög- och lågkonjunkturer.

För att bekämpa alla dessa missförhållanden krävs det att kvinnorna själva deltar i det politiska arbetet. Visa av århundradens besvikelser bör vi äntligen sluta upp med att vänta på att andra ska förändra samhället så att det blir drägligare för oss att leva i.

Barbro Backberger

Kvinnor som slavar. Av Kajsa Ohrlander. Tribunserien. Aldus/Bonniers, Stockholm 1970. 152 sid. 13:75 kr.

Att genombryta ett ont system

I Coretta Kings bok om hennes liv tillsammans med Martin Luther King förekommer en episod som lik-som i blyxtbelysning ger en uppfattning om den oer-hörda uppgift makarna King hade att bemästra och fullfölja.

Hon skulle hämta sin son från en fotbollsmatch och får från sin bil se honom i samspråk med två större, vita pojkar. Då han sedan stiger in i bilen, berättar han, i förtvivlan snubblande över orden, att de frågat honom vad hans pappa hette och att han inte vågat tala om det. *"Ser du, mamma, jag var rädd för att de skulle ge mig stryke."*

Inte endast de vuxna kristna negrerna måste lära sig att inte flamma upp i vrede, inte lyfta handen för att slå igen — även barnen måste det. Samtidigt som man värjer sig mot all diskriminering från de vitas sida skulle man försöka förstå dem, ja, älska dem. Enligt Kristi bud.

Denna inställning, för den vanliga människan helt onaturlig och omöjlig, hade de båda makarna King levt sig in i, den hade blivit deras djupa övertygelse. Stå det onda emot, kämpa för din rättvisa sak, men utan vrede, utan hat! Ingen av dem tycktes ha tvekat inför detta krav. Då man en tid efter det man läst boken tänker över vad den givit är det främst detta man stannar inför: uppgiftens väldighet och att den så helt accepterades och fullföljdes, in i döden.

Bokens hjärtpunkt är den scen, där Martin Luther King, efter att hans hem blivit bombat och hans hustru och barn utsatts för livsfara, förmår en rasande folkmassa att avstå från att förgripa sig på den vita överheten och poliserna. *"På något sätt var detta det viktigaste ögonblicket i hela hans liv. — När han stod där, allvarlig och lugn, behärskade han hela den vredgade folkhopen. Han lyfte sin hand och de blev plötsligt stilla."*

Hur hade han blivit den han var?

Föräldrahemmet, särskilt faderns starka och varma personlighet betydde mycket. Och det kristna svarta samhället överhuvud taget. Inte minst genom vad Coretta King förmedlar av kunskap om detta samhälle har hennes bok blivit en viktig bok. Särskilt gäller detta vad hon berättar om sin egen uppväxt i en stor negerfamilj i sydstaterna. Med de vita hade man inte mycket direktkontakt, man förnam dem som en mörk makt som plötsligt kunde slå tillvaron i stycken och gentemot vilken man var totalt rättslös. Men fränsett detta ständiga hot var negersamhället i sig självt en fridsam värld, samlad kring sina pastorer i negerkyrkan och söndagsskolan. Man får ett starkt intryck av denna kyrkas sammanhål-

lande kraft, av den värme, glädje och trygghet den förmådde sprida bland sina medlemmar, som i allmänhet levde i ytterst torftiga levnadsförhållanden. Man anar att just en miljö av detta slag kunde befrämja utvecklingen av ett sådant kristet trosvittne som Martin Luther King. Som folkledare inspirerades King också i hög grad av Gandhi, vars lära om motstånd utan våld gjort djupt intryck på honom.

Vi får i boken följa den svarta medborgarrättsrörelsen från den 1 dec. 1955, då en trött färgad sömmerska på en buss i Montgomery i Alabama vägrar att avstå sin sittplats åt en vit man. Plötsligt, efter århundraden av underkastelse, är Rörelsen där. Lik en fågel Fenix skakar den vingarna och känner att krafterna bär. Inom några dagar har den fått en styrelse och Martin Luther King som president. Vid detta tillfälle yttrade han några ord som inte borde få glömmas: *"Vad vi gör gör vi inte bara för den svarte mannen utan även för den vite. Det system som har utplånat personligheten och ärrat negerns själ har också skadat den vite mannens personlighet och givit honom en falsk känsla av överlägsenhet. — Segregationen är lika illa för den ene som för den andre."*

Vad begärde då negrerna?

Framför allt rösträtt. *"Ge oss rösträtt och vi skall skriva de rätta lagarna!"* Man vände sig mot segregationen i alla former, särskilt beträffande skolorna, och just i det fallet är ju målet ännu långt ifrån uppnått. Han begärde upphävandet av en rad bestämmelser från slutet av förra århundradet (1896), som i hög grad bekräftade segregationen. De gjorde det olagligt för de svarta och vita att offentligt äta tillsammans, att sitta tillsammans på teatrar, bussar eller tåg, att använda samma bekvämlighetsinrättningar eller drickfontäner, att gå in i offentliga byggnader genom samma dörr.

Rörelsen spred sig snart till andra sydstater och fick det namn som den ännu arbetar under: The Southern Christian Leadership Conference. Den spreds över hela USA och blev en inspiration för de förtryckta folken i hela världen. Bland fotografierna i boken finns ett där vi ser Martin Luther King i spetsen för ett stort demonstrationståg hand i hand med sin lyckligt leende Coretta. På sin andra sida har han dr Ralph Bunche (FN) och jämte honom Ralph Abernathy med en glad hustru Juanita. Hela det festliga tåget vittnar om segerviss förtröstan, man förnimmer ett helt folks nyvaknade känsla av kraft och framtid.

Arbetet var emellertid hårt och ställde sina ledare inför många problem och påfrestningar. Rörelsen

mötte hårt motstånd från oförstående myndigheter, från en stor del av den vita allmänheten, från direkt fientliga och hänsynslösa rörelser som Ku Klux Klan. De många och långa perioder då Martin Luther King satt i fängelse tog hårt på hans och hans hustrus krafter. En stimulans och avspänning utgjorde de resor som de båda makarna fick göra: till Afrika på inbjudan av Nkrumah, till Indien på inbjudan av Nehru, till Skandinavien år 1964, då Martin Luther King tilldelats Nobels fredspris. I den resan deltog också ett trettiotal släktingar och vänner, det var en Glädjens resa.

År 1963 hade medborgarrättsrörelsen kommit så långt att den mäktade samla sig till en väldig marsch till Washington för att inför regering och folk framlägga sina krav. Även här i Sverige minns många av oss Martin Luther Kings varma och mäktiga stämna från det tillfälle, då den ljöd ut över världen: *"Jag har en dröm. Det är en dröm som är djupt rotad i den amerikanska drömmen. Jag har en dröm att en dag skall denna nation stå upp och leva upp till den sanna meningen i sin trosbekännelse: vi anser det absolut självklart att alla människor är födda lika..."* Medborgarrättslagen, som hade John Kennedys stöd, undertecknades slutgiltigt 1964 i Vita huset av Lyndon Johnson. Martin var närvarande vid detta tillfälle. De föräldrade bestämmelser som bekräftade segregationen har numera på det hela taget upphört att verka.

I mitten av 1960-talet överflyttade Martin sin verksamhet för negrerna till nordstaterna och bodde då med sin familj i Chicagos slumkvarter, i dess atmosfär av smuts, nöd och förtvivlan. Han var ständigt på resor. Överallt sökte han kontakt med fattigdomens folk, både de vita och de svarta, ledde också stora möten och demonstrationer. De Svarta Pantrarna hade då kommit i gång med sin rörelse, deras väg för att främja negrernas sak var en annan än hans, de ville ta avstånd från de vita och drog sig inte för att tillgripa våldet som stridsmedel. Martin förstod dem, men vidhöll ickevåldets väg. Arbetet var emellertid mera motståndsfyllt här än i Södern, atmosfären var än hårdare, mörkare, genomträngd av en fruktansvärd fattigdoms vanmakt och tyngd. Hans verksamhet vidgades under dessa hans sista år till att omfatta också fattigdomens problem. År 1967 tog han även offentligen avstånd från kriget i Vietnam, något som han länge avhållit sig ifrån, då han visste att ett sådant ställningstagande från hans sida skulle skapa oro inom folkopinionen. I ett tal, ett år före sin död, sammanfattar han sin ståndpunkt så: *"En nation som fortsätter år efter år att lägga ner mer pengar på militärt försvar än på sociala reformprogram, närmar sig mer och mer andlig död."* Hans ställningstagande rönt också häftig kritik från många håll. "Men", säger Coretta, *"det markerade obestriddligen en stor vändpunkt i nationens sätt att uppfatta kriget. Man började se på det inte bara som något politiskt och ofruktbart utan*

Foto: Olle Lindeborg. Pressens Bild AB, Stockholm.

också som något moraliskt ont." Hon antyder också att många hoppades att i Martin få en verksam representant för oppositionen mot kriget som sådant, för den internationella världsfredsrörelsen, i vilken Coretta själv var en aktiv medlem. Och vad hade inte en man med hans auktoritet och resning kunnat betyda i denna sak! Året därpå var han borta. Kanske får man vara tacksam för att vi genom hans hustrus bok ändå fått kännedom om hans önskan i denna sak.

Martin Luther King var länge fullt på det klara med att hans liv var ett farligt liv. Då budskapet om mordet på president Kennedy likt en alarmklockas ljud spred sig över världen, förstod han, att han säkert skulle komma att dö på samma sätt. Coretta var också klart medveten om att våldets och desperationens makter snart skulle kräva hennes makes liv. Då hon den 4 april 1968 underrättades om att Martin blivit skjuten var det kanske någon hjälp för henne att hon var beredd för det hårda slaget.

Hon var också skickad att fortsätta hans arbete — hur oersättlig han än var. I samarbete med andra av hans närmaste medarbetare står hon med i ledningen av den ännu i hög grad aktiva rörelsen. Inte minst genom denna livfulla och samvetsgrant genomförda skildring av hans liv och gärning har hon gjort en stor insats för att hålla hans minne levande och verksamt.

Signild Hellhagen

Mitt liv med Martin Luther King. Av Coretta Scott King. Gummesons, Göteborg 1969. 390 sid. Pris 35 kr.

Priset för min själ

Bernadette Devlin föddes i Cookstown på Nordirland eller Ulster, som det också kallas, den del av den irländska ön som anslöts till England när Irland frigjorde sig från moderlandet. Bernadette skriver: *"Om en antropolog eller sociolog skulle leta efter ett bisarrt samhälle att studera så föreslår jag att han kommer till Ulster. Det är en av Europas underligaste landsdelar. Här mitt i tjugonde seklet, medan modern teknik förändrar allas liv, finns en medeltida mentalitet, som några framåtblickande personer mödosamt söker få att snigla sig in i sjuttonhundratalet. Var och en som politiskt eller på annat sätt tillhör nittonhundratalet är en revolutionär. Ulster är ett land som faktiskt inte har några förbindelser med ett modernt Europa."*

I ett så stillastående och efterblivet samhälle är det därför inte underligt att medborgarrörelsen, som startades 1968 av studenter vid universitetet och vars krav var större rättvisa, närapå satte hela landet i brand. I två år, under 1968 och 1969, fylldes världspressens första sidor av händelserna på Irland, medan TV- och radioreportrar med flämtande röster berättade om barrikader och blodiga sammanstötningar mellan katoliker, protestanter och ordningsmakt. Överallt där det marscherades och slogs återfann man Bernadette Devlin i främsta ledet.

Hon har själv gång på gång förnekat att medborgarrörelsen bottnade i en kamp mellan katoliker och protestanter — att det alltså, som det framhölls på många håll, skulle vara ett religionskrig. Medborgarrörelsen var social, socialistisk och revolutionär — de fattigas, de arbetslösas, de bostadslösas kamp mot orättvisorna i samhället, mot de besuttnas envælde och det politiska förtrycket. Bernadettes egen bakgrund var starkt katolsk, men kyrkan betydde mindre för henne än att vara kristen och hon fäste inget avseende vid om man var katolik eller protestant. Hela hennes politiska aktivitet grundade sig på de rådande sociala orättvisorna och inte på de religiösa motsättningarna. — — —

Även de politiska orättvisorna är starkt markerade. Rösträtt vid kommunalvalen har bara de som är lägenhetsinnehavare: inneboende eller vuxna barn som bor hemma är utan rösträtt och på så sätt är en fjärdedel av valmanskåren berövad sina medborgerska rättigheter. Under trycket från de senaste årens proteströrelse har regeringen nu äntligen utlovat en ändring i vallagen till 1971.

Det är fel att framställa mig som en central figur i medborgarrörelsen, har Bernadette Devlin sagt vid flera tillfällen. Jag är bara en bland hundratals i denna rörelse som kämpar för att befria vårt folk

från det ekonomiska slaveriet. Vi föddes i ett orättvist system, vi är inte beredda att åldras i det. — —

Bernadette Devlin kom i oktober 1965 till Queens universitet i Belfast för att läsa irländska och psykologi. *"På den tiden betydde politik för mig framför allt debatt och inte handling"*, skriver hon. Debatter blev det också för hela slanten, men samtidigt kom också insikten att politik också är handling. Hon gjorde ett första försök när hon på sommaren 1968 arbetade på en stor pub, som ägdes av hennes morbror. Miljön var trist och tråkig, som på alla irländska barer, säger hon, och för att pigga upp det hela började hon — medan hon serverade öl till kunderna — att utfråga arbetarna om deras arbetsförhållanden. *"Jag var ute på farligt vatten och betraktades som en bråkstake"*, säger hon. Folk ville leva i lugn och ro, var rädda att yttra sig och teg även om de mest vardagliga saker. Detta ständiga tigande bara ökade frustreringen och Devlin menar att denna outhärdliga tystnad till slut blev själva roten till medborgarrörelsen. *"Vid en viss tidpunkt i ett lands historia känner tillräckligt många människor på samma sätt och utgör en makt och förändrar händelsemönstret. Det var vad som inträffade på Nordirland hösten 1968."*

Bernadette var redan med vid den första protestmarschen i augusti -68. Den gällde bara en kort sträcka: omkring en halv mil. Det började som en glad karneval, säger hon, sen kom polisen. Men några allvarliga intermezzon blev det inte den gången. Man satt i stora cirklar över hela vägen och ända till midnatt sjöng man frihetssånger, som man aldrig vågat sjunga tidigare. Nästa marsch, i oktober, blev en blodig historia och för Bernadettes del en skakande upplevelse av våldet från de maktbavandes sida. I flera dar var hon fysiskt illamående av förfäran och indignation, säger hon, men samtidigt stärktes hennes politiska engagemang ytterligare. Marschen var viktig inte bara ur inre politisk synpunkt utan och inte minst därför att den för första gången riktade världssopinionens uppmärksamhet på de sociala förhållandena på Nordirland.

Den avgörande men också den svåraste och längsta protestmarschen gick på nyårsdagen 1969 från Belfast till Derry — en sträcka på 117 km. Det skulle vara en fredlig och värdig demonstration, men den ägde rum under ständiga anfall av protestantprästen Paisleys välbevapnade gossar och polisen som stod på maktbavarnas sida. Det är en ganska fantastisk skildring som Bernadette Devlin ger av detta hundratals studenter som började marschen och till vilka ständigt nya skaror av befolkningen anslöt sig. Att den fick en så våldsam utgång, med sårade och döda,

var inte demonstranternas fel, de höll hela tiden fast vid sitt beslut om icke-våld, säger hon. Ankomsten till Derry med hurrande och jublande folkmassor, med tal och sång, var jämförbar med V-dagen efter krigsslutet. Devlin kommenterar: *"kriget var över och vi hade segrat. Vi hade inte lyft ett finger, men vi hade segrat."* Förändringens timme hade slagit för Nordirland.

Vi vet att samma år blev Bernadette Devlin vald till ledamot av det brittiska parlamentet — en av de tolv som representerar Nordirland och den yngsta genom tiderna. Hon besegrade självaste jordbruksministern, den mycket konservative Chichester-Clark, och det med överväldigande majoritet. Hennes jungfrutal i underhuset formade sig till en bitter anklagelse mot de förhållanden som tillåts råda på Nordirland och inte ens hennes bittraste motståndare kunde annat än erkänna att hennes brandtal skakat den ärevärdiga församlingen.

Just i dagarna har det kommit ett meddelande om att hon på nytt ställt upp till parlamentsval och att hon har goda chanser att vinna över sina konservativa motståndare. Vi får säkert snart höra talas om henne igen.

I väntan på nya dramatiska händelser på Nordirland är Bernadette Devlins *"Priset för min själ"* verkligen värd att läsas. Den är ett vittnesmål om vår egen tids historia — och det mitt i Europa.

Rita Vinde

Ur artikel i *"Storstaden"* nr 2, 1970.

■

Bernadette Devlin är en självmedveten ung dam. Flera gånger under läsningen av hennes bok har jag kommit på mig själv med att även finna henne självbelåten. Ja, att en grundton av självbelåtenhet går genom hela boken från barndomsskildringen till skildringen av hennes framträdande i det politiska livet.

Detta gör mig undrande och beundrande. Undrande över om flickan är ironisk eller verkligen så självbelåten och flåshurtig som jag finner henne vara. Beundrande, därför att hon, om det senare är fallet, verkligen vågar vara det och vågar visa att hon är det.

Vi läste boken tillsammans, två kvinnor av var sin generation och vi upplevde Bernadette på samma sätt. Detta föranledde oss att diskutera huruvida vi inte är mogna för en ändring av våra värderingar och vi fann att här är det nog ändå en ny kvinnotyp som är på väg att komma fram. En som inte längre är rädd för att tala om det hon gör som något riktigt och nödvändigt, en som inte bär på någon falsk blygsamhet och påtvingad kvinnlig tillbakadragenhet, en som inte nöjer sig med att verka i det tysta utan som handlar säkert och djärvt och inte förringar sig själv och sin betydelse. Bernadette Devlin är inte den första kämpande kvinnan, men kanske den första av en ny typ, som självklart tar led-

Foto: Dex, Pressens Bild AB, Stockholm.

ningen över männen i en för män och kvinnor gemensam sak. Och får dem med sig. Om sedan prägeln av messiasgestalt påtvingats henne av människor som beundrar henne eller om en inifrån henne själv utstrålade önskan att framstå som en sådan kommit människor att ge henne den är väl en fråga av mindre intresse. Men vi kan definitivt inte betrakta Bernadette som en kvinnornas kvinna. För henne är mäns och kvinnors lika rättigheter så självklara att hon inte ens nämner det, men hela hennes uppträdande visar att hon anser det.

"Priset för min själ" består av tre huvuddelar, barndomsskildringen, livlig och detaljrik, humoristisk och raljerande, skildringen från universitetslivet och framträdandet inom FD (Folkdemokratin, studentrörelse), samt berättelsen om vägen till parlamentet.

Bernadette Devlin är en god berätterska och hennes medryckande och engagerande sätt att skriva håller intresset vid liv till bokens sista sida. Och man ger Bernadette rätt i vad som för henne är huvudproblemet; Irlandsfrågan är inte huvudsakligen ett religionsproblem utan i första hand ett klassproblem. Katolska och protestantiska arbetare borde göra gemensam sak. Bernadette är katolik, men främst kristen. Det är unionistpartiregeringen som är förtryckaren. **"En dag kommer dom (folket) att inse, att vi inte har mera otalt med folk som råkar vara protestanter än med folk som råkar vara katoliker. Dom kommer att inse, att det enda vi har otalt med är unionspartiregeringen."**

Protestanter är förtryckta lika väl som katolikerna, men inser det inte i lika hög grad som de senare. Bernadette kämpar för ett närmande mellan de två grupperna. En omdaning av hela samhället måste till för att problemet skall lösas.

Vi känner med Bernadette och vi beundrar henne, men vi vet inte om vi eller någon kan komma henne nära, för hon tillhör kanske de utvalda.

Hjördis Levin

Priset för min själ. Av Bernadette Devlin. Wahlström & Widstrand, Stockholm 1970. 187 sid. Pris 13:75 kr.

Revolutionen går vidare

År 1962 besökte de båda författarna första gången Liu Ling by och gav 1967 ut den numera berömda boken "Rapport från kinesisk by". "Vi kvinnor" skrev om den 1968. Det är en bok på över 300 sidor. Den nya boken är endast hälften så lång, 157 sidor, därav en stor del fotografier.

Den första boken var mycket imponerande, denna är faktiskt roligare. Boken består av intervjuer med en del av de personer som finns i "rapporten".

Någon frågade mig om det framgick att människorna tyckte att allt blivit bättre efter kulturrevolutionen. Avgjort ja. De enda undantagen tycktes vara några som hoppats att återfå sin ställning om folket förlorat greppet om sin revolution. Och visst hade mycket blivit bättre — många nya bostäder hade byggts, produktionen hade ökat, man hade infört begreppet grundtrygghet som en medborgerlig rättighet. När den genomsnittliga spannmålsförbrukningen var 215 kg per person och år utgjorde 172 kg en grundgaranti oberoende av arbete. På toppen av det kom arbetsinkomsten. Socialvård blev nästan obehövlig. Alla arbeten värderas lika. Kvinnor har i regel något lägre inkomst än män beroende på att de oftast har något kortare arbetsdag. De har en del hemarbete. Det tycks som om denna by inte har någ-

På hemväg till byn Liu Ling. I bakgrunden Shensis lösskullar.

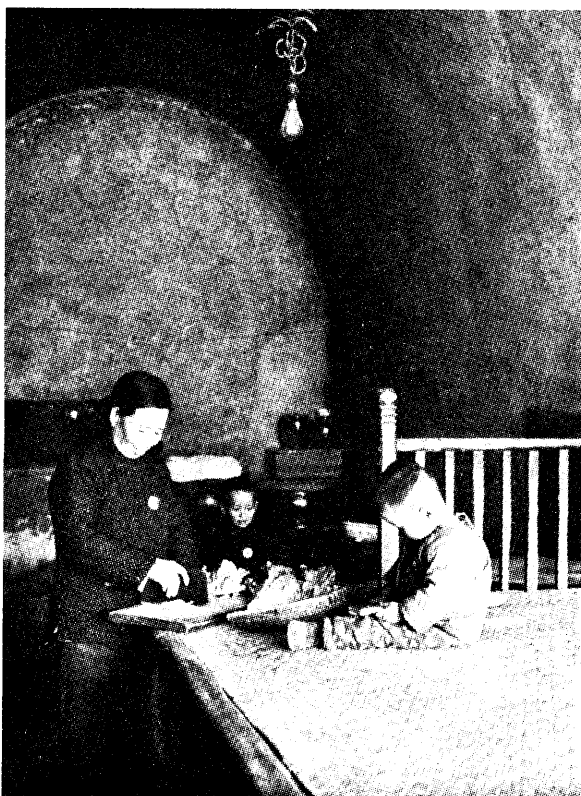
Under kulturrevolutionen har hälften av byns invånare byggt nya stenhus (stengrottor).

Snickaren komponerade fönstervälvets gallerverk speciellt för varje hushåll.

Han vill att det skall finnas harmoni mellan familjerna och det hus de bor i.

ra barnstugor och inte heller kollektiv mathållning utom under skörden. Man har nu ett tröskverk vilket betyder mycket för kvinnorna. Ackordsarbete är avskaffat.

Många intressanta uppgifter kan här endast antydas. Inte minst i fråga om hälso- och sjukvård — hur gammal kinesisk metodik kombineras med modern medicin. Man får också veta att kondomen blivit billigare, ungefär 2 kr för hundra. Och att även män numera förstår värdet av preventivmedel. De flesta kvinnor förstår nu att det bör vara 3—4 år mellan havandeskap. Genom upplysning har man i princip höjt äktenskapsåldern för kvinnor från 18 till 22—24 år. Kvinnorna deltar nu i all politisk verksamhet och alla beslut. Massorna har beslutat att även männen skall ha skyldighet att ta hand om hushåll och barn. "Vi kvinnor sade åt männen att det

Interiör från en stengrotta. Stengrottor kan stå i femhundra år utan mer genomgripande reparationer.

bara var nyttigt för dem att lära sig ta hand om barn." Och det beslöts att när kvinnorna gick på möten skulle männen stanna hemma och ta hand om barnen.

Helt charmerande är bokens slutkapitel som skildrar hur Liu Teh-ching kommer hem från Peking där hon representerat byn vid tjugofemårsjubileet. Hon är en ung flicka. Det är en kall och mörk höstkväll. Alla skolbänkar har burits ut på skolgården. Man har satt upp en glödlampa ovanför talarstolen. En högtalare finns också och förstas ordförande Maos porträtt i fonden.

Man slår på trummor när delegaten kommer in. Man hälsar henne välkommen och hon går till mikrofonen.

"Jag har sett ordförande Mao. Han är vid utmärkt hälsa!" Alla hurrar. "Han bor inte i lyx. Han lever enkelt. I sin trädgård odlar han inte blommor. Han odlar majs och kinesisk kål. Även i sin livsföring är ordförande Mao ett föredöme för oss fattigbönder och lägre mellanbönder.

I denna kalla höstnatt talar en flicka inne på en skolgård bland Shensis lösskullar. Det är en flicka från Hutoma by. Hennes ansikte lysas upp av en tjugofemwattslampa. Lampan hänger i en tråd spänd mellan skolgrottorna. Den svänger i vinden och flickan talar om ordförande Mao och alla lyssnar till henne; gamla män, knotiga av arbete, skolbarn, husmödrar, ungdomar. Och flickan talar inte om ordförande Mao i allmänhet. Hon rapporterar inför medlemmarna som sänt henne. Hon berättar om besök på fabriker och skolor, om diskussioner med olika delegater, om möten med olika centralkommittémedlemmar och vilka frågor som ställts och hur de besvarats. Detta är ingen tom ceremoni. Det är en rapport till de medlemmar som sänt henne.

Det är här ute i Kinas karga inland man kan se hur djupt revolutionen nu plöjer. Och det är här — på en skolgård bland lösskullarna sent en höstkväll — som Kinas framtid avgörs."

A. A.

Kina: Revolutionen går vidare. Av *Gun Kessle* och *Jan Myrdal*. Pan/Norstedts, Stockholm 1970. 158 sid. Illustrerad. Pris 14:50 kr.

Liu Teh-ching, byns delegat vid 20-årsjubileet, kommer hem från Peking.

Supertankers i Östersjön

TROTS att de nordiska sjöbefälsförbunden varnat för riskerna avancerar planerna på att släppa in supertankers i Östersjön.

Supertanker har sina givna fördelar. Om man fraktade större delen av den olja Östersjöländerna behöver i dessa förvuxna tankbåtar, skulle det bli lättare att övervaka sjöfarten och hejda den stora mängd olagliga utsläpp man nu får från de många mindre tankbåtarna. Det anses att risken för fartygsolyckor skulle bli mindre om färre fartyg fraktade oljan. Frågan är om det är riktigt. Supertankers byggs inte för att gå i grunda vatten. Man har ingen erfarenhet av hur tankers uppför sig i trånga farvatten. Sjöbefälsförbundet påpekar dessutom att de stora skroven kan råka i egensvängning på grunt vatten och brytas sönder, även utan grundstötning.

Går en supertanker i kvav i Östersjön kan man räkna med att detta innanhav blir förstört för lång tid framöver, eftersom det inte finns några säkra och väl utprovade metoder att bekämpa olja till havs. Det djurplankton och de smådjur som fisken är beroende av kan skadas irreparabelt av bekämpningsmedlen och av oljan.

Av vem skall vakthållningen och oljebekämpningen betalas? En beredskapsorganisation mot oljeskador byggs nu upp, baserad på de ofullkomliga metoder för oljebekämpning som finns. På den som förorsakar farorna ställs inga krav. Det är, som vanligt, samhället som får betala. Vem får betala för förstörda kuster och föröddas fiskevatten när en större olycka inträffat? Inte är det de vilkas fartyg gått i kvav. Det blir i stället alla de människor som lever längs kusterna, har sin fritid vid Östersjön och de som är beroende av ett rent hav och livet i sjön för sin utkomst.

Det må vara att haven är fria och öppna för all sjöfart, men oljan från en supertanker kan driva i land vid vilken kust som helst. Den känner inte till några tremilsgränser. Svenska myndigheter bör alltså inte ensamma få fatta beslut om att låta supertankers anlöpa våra Östersjöhamnar.

Man håller nu på att mäta djupet i påtänkta leder från Nordsjön till Nynäshamn. Det är inte otroligt att man kommer att känna sig tvungen att muddra upp djuprännor i sunden. Det verkar vara en helt oskyldig åtgärd. Man har muddrat upp rännor på många andra håll tidigare utan nämnvärda skadeverkningar.

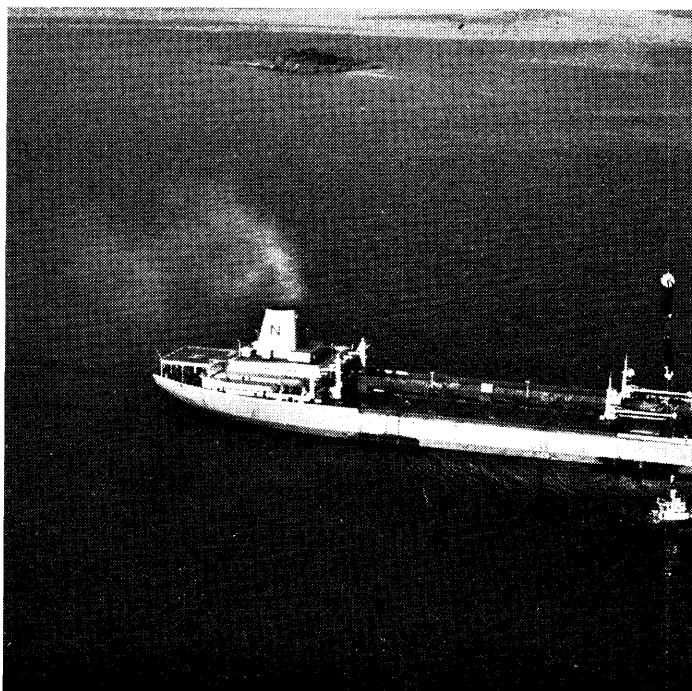
Men sunden mellan Östersjön och Nordsjön bildar

en gräns mellan Atlantens starkt salta och Östersjöns bräckta vatten. Gränsen är inte knivskarp, ty saltvatten rinner längs botten i sunden in i Östersjön samtidigt som sötare vatten rinner ut i ytliga vattenlager. Om man gräver en djup ränna i t. ex. Öresund, kommer tillflödet av saltvatten till Östersjön att öka.

Det betyder att vattnets kemiska sammansättning ändras i stora delar av Östersjön och därmed hela samspelet mellan flora, fauna och mikrober. Biologerna vet inte exakt vilka effekter det kommer att få. Detta brukar ge den part som för kortsiktig vinnings skull kan förstöra en sjö eller ett landområde det argumentet att "när ni inte vet vad som kommer att ske, exakt och i minsta detalj, då behöver vi inte ta hänsyn till era varningar. Vi däremot kan på öret tala om hur mycket lägre priset blir per ton olja".

Den som exakt kan tala om hur mycket man tjänar in på fem år vinner fortfarande alltid över den som säger att vi kan fördärva våra livsvillkor på femton år. Motargumentet brukar då vara: "Ja, men på femton år kan så mycket hända. Vetenskapen har då säkerligen lyckats ge oss nya lösningar."

Här uppstår en egenartad tvetalan. Man tror inte på vetenskapsmännen när de ger varningar baserade på sin erfarenhet. Däremot tror man på deras för-

— en internationell angelägenhet

måga att lösa problemen i en fjärran framtid. Förklaringen är enkel: skulle man lyssna till varningarna och handla därefter, skulle det störa den kortsiktiga lönsamheten. Vad som händer om femton år tar man inte med i kalkylen, eftersom en "affärsmässig" kalkyl sällan sträcker sig längre än några få år in i framtiden. Reparationen av de långsiktiga skador man ställer till med lämnar man med varm hand till de duktiga vetenskapsmännen och staten (dvs. skattebetalarna) att röja upp i.

Det finns ytterligare ett skäl att inte muddra upp rännor i sunden och därigenom salta ner Östersjön. Eftersom det är ett långsiktigt skäl, så kommer man antagligen inte att bry sig om det. Skälet är den alltmärkanta bristen på sötvatten i Europa. I Mellaneuropa tar man ut tre gånger mer vatten ur grundvattnet än vad som tillförs med nederbörden. Bristen kommer att bli allt värre ju mer man bygger ut industrin och ju tätare befolkad denna udde på Asienkontinenten blir. Avsaltning av havsvatten kan bli en dellösning på problemet.

Det är svårt att avsalta vanligt havsvatten. Skall man avsalta, så vill man helst ha bräckt vatten. Framtidens atomkraftverk kan antagligen ge de energimängder som behövs. Sådana kraftverk byggs nu i

USA, inte som en lyx, utan som en nödvändig lösning. Priset för vattnet blir högt om man måste använda starkt salt vatten, mycket lägre om man kan använda bräckt vatten.

Det finns enklare sätt att skaffa Europa sötvatten. Floderna som tömmer sig i Östersjön ger tillsammans en sötvattensmängd som motsvarar flödet i den fjärde av världens största floder. Om man i stället för att släppa in ytterligare saltvatten i Östersjön skulle höjt tröskeln i sunden, skulle man på tjugo år få en Östersjö som var tillräckligt söt för att tillfredsställa de flesta krav. Saltar man nu via uppmuddrade rännor i sunden ner Östersjön med Atlantvatten, så kommer det att ta motsvarande längre tid att få brukbart sötvatten.

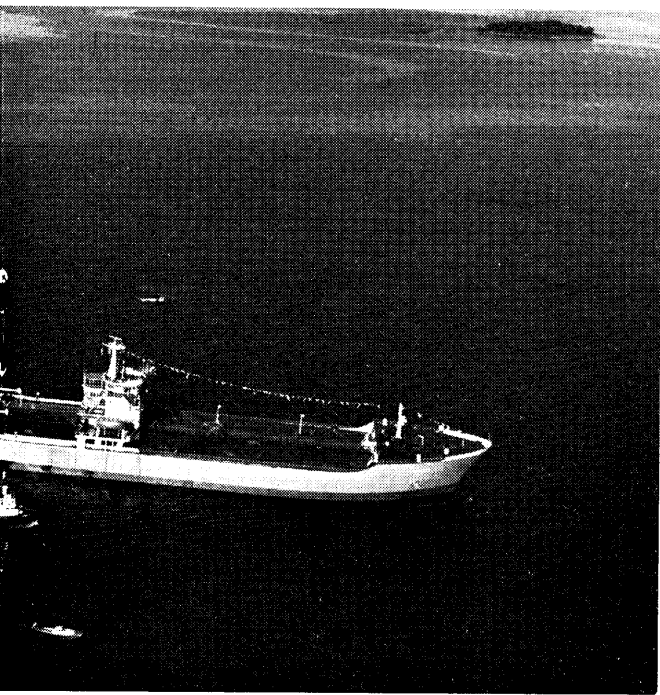
Förslaget att göra Östersjön till en sötvattensreservoar för Europa har ställts av bl. a. civilingenjör Göran Adolfsson vid K-Konsult, laborator Odén vid Ultuna och en tysk grupp av vetenskapsmän. Kostnaden för projektet skulle sannolikt ligga i samma storleksordning som en Sundbro. Innan man utrett dessa frågor bör muddring av rännor i sunden icke tillåtas.

Man kan slippa ifrån supertankers i Östersjön om man lägger pipelines från västkusten till t. ex. Nynäshamn. Det är heller inte uteslutet att lägga pipelines från öststaterna till den svenska östkusten. Redan från "kortsiktig" miljö- och naturvårdssynpunkt vore pipelines att föredra framför tankers av alla storlekar i Östersjön.

Det vore ett hoppfullt tecken om man för en gångs skull försökte göra en verkligt långsiktig bedömning i stället för att rusa i väg och omedelbart nappa på ett projekt som ger snabba vinster de närmaste åren. Ett projekt som kan fördärva framtida möjligheter har ingenting med utveckling i god bemärkelse att skaffa.

Slutligen, supertankers i Östersjön är om inte *de jure*, så dock *de facto*, en internationell angelägenhet, liksom frågan om att göra Östersjön till Europas vattentäkt. Det finns gott om forskare som vill, och gott om datamaskiner som kan, räkna igenom projektet.

Hans Palmstierna

Ovanstående artikel har varit publicerad i DN.

Foto: Pressens Bild AB, Stockholm.

Saneringen av den yttre miljön

Under de senaste åren har föroreningarna i den yttre miljön blivit ett synnerligen akut problem i de ekonomiskt utvecklade länderna och det börjar ge sig till känna även i u-länder. Miljöförstöringen är ju direkt förknippad med industriproduktionen och om man betänker att senare hälften av vårt århundrade karaktäriseras av en snabb expanderings av industrin på basis av det tekniska framåtskridandet, den intensiva urbaniseringen och de ökade kemiska inslagen i industrin och jordbruket, så förstår man varför denna fråga blivit så synnerligen akut just under de senaste årtiondena.

Föroreningen av den yttre miljön är ett problem med många aspekter, av vilka den viktigaste dock är den befarade ogynnsamma påverkan på människans hälsa, dvs. den medicinska aspekten. Viktigast därför att föroreningarnas påverkan på hälsotillståndet inte kan försvaras varken från moraliska eller ekonomiska synpunkter. En försämrad hälsa kan ej kompenseras med några som helst materiella fördelar.

Det föreligger redan tillräckligt med fakta om föroreningarnas direkta inflytande på människans hälsa. Det räcker med att påminna om den giftiga smogen i London 1952 som bildades till följd av luftföroreningar och tog 4.000 människoliv.

Observationer ger vid handen, att frekvensen av kroniska icke-specifika lungsjukdomar är större bland invånarna i storstäder än i småstäder och minst på landsbygden, vilket också förknippas med luftföroreningarna.

Det föreligger även observationer om den förorenade luftens indirekta inverkan på människan. Saken är den, att städernas förorenade luft hindrar den ultraviolettera strålningen tränga igenom. Förluster av denna strålning kan uppgå ända till 40 procent och mer, vilket å sin sida kan leda till ökad frekvens av engelska sjukan bland barn. Det hela kompliceras genom att föroreningarna kan undergå förändringar av olika slag och bilda nya, ännu giftigare ämnen, enligt vad som framkommit under senare år. Så kan t. ex. vissa beståndsdelar i bilarnas avgaser under inverkan av den ultraviolettera strålningen bilda nya, ännu farligare föreningar.

Allt efter som den organiska kemin utvecklas kommer människan i kontakt med nya grupper av kemiska ämnen, vars toxikologiska egenskaper oftast långtifrån helt utforskats. Vissa av dessa ämnen kan tillhöra de s. k. biologiskt aktiva, dvs. de kan framkalla en immunologisk-biologisk omställning i organismen. Man anser, att det ökade antalet allergiska sjukdomar har förbindelse med detta. Ämnenas

andra eventuella skadeverkningar är ännu otillräckligt utforskade, t. ex. deras inverkan på arvsmassan och på fostret under havandeskapet samt deras cancerframkallande egenskaper.

Nya kemiska föreningar kan således angripa människan från luften, som förgiftats av industriutsläppen, genom de förorenade vattendragen, genom livsmedelsindustrins utnyttjande av syntetiska färg- och sötningsmedel m. m. När nya kemiska föreningar från olika miljöföroreningar samtidigt tränger in i människokroppen blir utforskningen av dessa problem ytterst komplicerad.

Av det ovan sagda framgår, att man i första hand bör ta hänsyn till de medicinska aspekterna i behandlingen av problemet om miljöföroreningarna. Detta är också innebörden i de lagar om det sanitära skyddet av den yttre miljön som instiftats i Sovjetunionen. Ministerierna och ämbetsverken förpliktas vidta alla nödvändiga åtgärder för att förebygga miljöföroreningarna och de bär ansvaret för att lagarna efterlevs, medan kontrollen över deras verksamhet utövas av Sovjetunionens hälsovårdsministeriums sanitetstjänst, som också bestämmer graden av föroreningarna. Sanitetstjänsten, som består av medicinska experter, har således sista ordet när det gäller industrins lokalisering, dess utbyggnad och verksamhet.

Som redan påpekats är miljöföroreningarna ett problem med många aspekter. Det är utan tvivel också ett stort ekonomiskt problem — råvaruförlusterna i samband med avgaser och vattenutsläpp kostar redan det en hel del. Därtill kommer förlusterna i samband med skador på växtligheten, ökade utgifter för elkraft, eftersom klimatändringarna ofta förkortar dygnets ljusa tid, vidare korrosionsskador, skador och föroreningar på byggnader och kulturminnesmärken osv. De ekonomiska förluster som förorsakas av miljöföroreningarna är säkerligen betydligt större än de summor som behövs för föroreningarnas bekämpande. Det är alltid billigare att förebygga en förorening än omintetgöra en redan befintlig sådan.

Den sovjetiska lagstiftningen utgår också från detta. Ministerierna och myndigheterna skall se till att sådana teknologiska processer tillämpas vilka inte ger miljöförstörande avfall. Endast om detta är helt omöjligt tillåts utsläpp av skadliga avfall, dock under den absoluta förutsättningen att det anläggs ett reningsverk som garanterar den av miljöskyddsreglerna stipulerade reningsgraden. De hygieniska normer som fastställts i Sovjetunionen för luftens och vattnets kvalitet i bostadsorter är enhetliga för hela landet och äger laga kraft.

Miljöföreningarna har även andra aspekter, gällande städernas planering och byggnad, sociala förhållanden osv., vilka berör motsvarande yrkesgrupper.

Många olika specialister är i Sovetunionen sysselsatta med lösningen av miljövårdsproblemen. En stor insats görs av tekniska experter, som utarbetar nya metoder för att förebygga eller minska avfallsutsläppen i industrin och för att fullända de existerande teknologiska processerna i samma syfte.

Vid anläggandet av nya städer och rekonstruering av gamla skiljs industrizonerna noggrant från bostadsområdena. Vid planeringen av industriområden tas hänsyn till platsens topografi, vindarnas riktning och frekvens, nödvändigheten av sanitära skyddszoner. Enligt de sovjetiska lagbestämmelserna är industriföretagen indelade i fem grupper med hänsyn till deras skadlighet för den omgivande miljön, skyddszonernas storlek är från 50 m till 1.000 m.

Läkarna studerar skadeverkningar som förorsakas av olika föreningar och utarbetar hygieniska normer, som är obligatoriska för hela landet och till-

ämpas vid värderingen av tillståndet i den omgivande miljön och effekten av de vidtagna åtgärderna.

Miljöföreningarna har blivit ett internationellt problem. Och det är ju ganska självklart — luften känner inga gränser, många floder rinner genom flera länder, liksom havet sköljer kusterna i flera länder. Det är lätt hänt att föreningarna i ett land sprider sig till grannländerna. Detta är en av grunderna för det internationella samarbetet. Dessutom är miljövården ett så komplicerat problem, att det är nödvändigt med ett intensivt utbyte av informationer om hur man skall mäta föreningarna och deras påverkan på människorna och på den omgivande miljön, liksom metoderna att bekämpa miljöföreningar osv.

Och av allt att döma kan man endast med gemensamma insatser av olika specialister från skilda länder hindra de ogynnsamma följderna av miljöföreningarna eller åtminstone minska dessa till ett minimum.

Kira Busjtujeva

Chef för Hälsovårdsministeriets
luftvårdskommitté i Sovjetunionen

Dikt av skalden Juvenalis

(andra årh. e. Kr)

"vad skall jag göra i Rom när jag ej kan konsten
att ljuga?

Kan man väl bo i en stad, som till största delen
är stöttad
medelst bräckliga bjälkar, ty så de vacklande husen
hålls av förvaltaren i stånd. När han smetat en
gapande rämna
ber han oss sova i lugn, fast huset hotar att rasa.
Nej, där skulle man bo, där det aldrig brinner,
där aldrig
nattsömn av skrämsel blir störd. Redan skriker
din granne på vatten
redan han bärgar sitt bo, redan tredje våningen brinner.
Du vet ingenting om, men flyr man ur nedersta trappan,
dödens är den som bor högst och som äger till skydd
emot regnet
tegelpannorna blott, där de kuttrande duvorna häckar.
Kan du blott slita dig lös från cirkusspelen, så
finns de
yppersta hus du vill ha att köpa i landsortens städer
för vad du årligen här för ett kyffe betalar i hyra.
Trädgård följer det med och en brunn, ur vilken
med lätthet
utan behov av ett rep du kan vattna din spirande gröda.
Där må du leva med hackan till vän och ansa din trädgård.
Här råder brist på sömn. Ja, hur kan man sova i hyrda
lägenheter. I Rom är sömnen blott för de rika.

Detta är sjukdomens rot. Tungt rullande vagnar i trånga
gator och prång och ök, som stannar, och kuskarnas
skällsord
skulle en Claudius själv och en sjökalv väcka ur sömnen.
Tänk nu på alla de faror därtill, som hotar om natten:
husens svindlande höjd och hur lätt nedfallande tegel
krossar din skalle, hur ofta det sker att man kastar
ur fönstren
spruckna och söndriga kärl och hur häftigt de dimper
i gatan,
så att de märker och splittrar dess sten. Du må kallas
försumlig
och mot farorna oaktsam, om du går till en bjudning,
innan du gjort testamentet: du hotas av dödar så många
som det finns på din väg upplysta och öppnade fönster.
Därför din önskan må bli och din ömkliga bön, där
du vandrar,
att man må nöja sig med att slå över dig blott
sina pottor."

Oversättningen är gjord av professor
Gerhard Bendz under bibehållande av
originalets hexameter

De lärde i Lund. Några synpunkter på byggande och boende. Utgiven av SIAB med anledning av företagets 25-årsjubileum.

Kvinna i Polen

Samtidigt med kvinnokonferensen i Helsingfors sommaren 1969 utgavs Krystyna Wrochnos bok *Kvinna i Polen* av Interpress Publishers i Warszawa.

Boken innehåller en utförlig redogörelse för kvinnornas situation i dagens Polen.

Den utbildade kvinnan

De unga kvinnornas inställning till äktenskap och utbildning har radikalt förändrats, anser författarinnan. Karaktäristiskt för dagens unga kvinna är, att hon vill göra sig oberoende genom att skaffa sig utbildning och yrke.

Varför har nu denna omställning i tänkesättet inträffat? Verkligheten och omständigheterna i dagens samhälle har förändrats.

År 1931 fanns i Polen 5.945.000 analfabeter eller 22,2 procent av den totala befolkningen. Ungefär varannan kvinna mellan 25—49 års ålder och var tredje man kunde inte läsa och skriva.

År 1960 var antalet analfabeter 664.000. De flesta icke läs- och skrivkunniga var över 50 år.

Staten slog ett stort slag för att avskaffa analfabetismen och i denna kampanj ingick också att skaffa flickorna tillträde till alla typer av skolor. Deras deltagande i undervisningen har ökat avsevärt i omfång.

Många jämlikhetsreformer har lagstadgats, men för att dessa inte skall stanna endast på papperet, har åtskilliga åtgärder vidtagits för att genomföra dem i praktiken. Men trots att den traditionella skillnaden mellan kvinnors och mäns utbildningsstandard numera tillhör det förflutna, är vissa områden fortfarande dominerade av kvinnor, medan det på samma gång är för liten tillväxt av kvinnor på områden dominerade av män. Till grund för detta ligger den gamla fördomen, att kvinnornas psykiska karaktärsegenskaper är bäst förenliga med lärare- och sjuksköterskeyrkena, medan deras förutsättningar på t. ex. det tekniska området är mindre eller obefintliga. Denna fördom är fortfarande alltför rotad i folkdjupet för att kunna övervinnas på kort tid. Sådana förändringar kan endast ske genom ständiga, gradvisa insatser på många områden.

En omfattande kampanj har under ett antal år varit i gång bland flickor och föräldrar för att locka kvinnliga elever till de tekniska skolorna och yrkesvägledningen har utvecklats i stor skala.

Antalet flickor i högre yrkeskoleutbildning i tekniska branscher är dock fortfarande för litet. Siffrorna 52,7 procent i de traditionella feminina ämnena och 29 procent i de tekniska ämnena.

Yrkeskvinnan

Statens sociala politik har som målsättning att försäkra varje individ möjlighet att förverkliga de mål den strävar mot. Kvinnan som har ett yrke vill praktisera det. Ju högre utbildningen är, ju större är yrkesaktiviteten. Ekonomiska skäl är inte den första om än en viktig orsak. Själva arbetet börjar spela en viktigare roll i kvinnans liv. Det ger henne personlig tillfredsställelse, ökar hennes strävanden efter kunskap och utvecklar hennes personlighet. Detta vet man inte bara genom undersökningar, utan också genom vad kvinnorna själva säger i brev till utgivarna av olika tidningar. För att ge arbetsmöjligheter i relation till utbildning och yrkessträvanden har femårsplanen 1966—1970 frambringat en och en halv miljon nya arbetstillfällen. Av dessa är 665.000 avsedda för kvinnor. Man har förlagt industrier till landsbygdsområden och mindre städer för att skapa anställningsmöjligheter. Industriföretagen anordnar kurser för att undervisa nyrekryterade kvinnor.

Det finns bestämmelser som beordrar förmän, arbetsledare och avdelningschefer som sysselsätter nyanställda kvinnor att ge dem direkt hjälp i hanteringen, att se till att de får arbete i överensstämmelse med sin uppnådda skicklighet och att försäkra dem stöd från sociala anordningar som barnavård, rekreationslokaler, matsalar, sommarläger etc.

Undersökningar har visat, att kvinnor anställda i yrken tidigare besatta av män har presterat lika goda eller t. o. m. bättre resultat än männen, vilket klargör, att de argument som ofta framförs mot anställning av kvinnor i vissa branscher t. ex. att deras produktiva effektivitet är bevisat lägre, att deras psykiska och psykologiska omständigheter har en

Dr Barbara Krupa är assistent vid Medicinska Akademien i Gdansk och medlem av Polska arbetarpartiets centralkommitté.

ogynnsam effekt på deras yrkesprestation, är omotiverade.

På liknande sätt har undersökningen inte fastställt den stående frasen om högre frånvarofrekvens bland kvinnor än bland män. År 1964 gjordes en undersökning inom 24 företag där 54 procent av personalen var kvinnor. Graden av frånvaro på grund av sjukdom var lägre bland kvinnor än bland män. Obefogad frånvaro från arbetet var som regel mindre vanlig bland kvinnor. Kvinnor byter arbete mindre ofta. De är ordentligare och visar mer tillgivenhet för sin arbetsplats. Resultaten av experimentella undersökningar tillhandahåller sålunda ett övertygande argument mot oberättigade förutfattade meningar om kvinnornas yrkesverksamhet.

Antalet yrkesarbetande kvinnor överstiger idag antalet yrkesarbetande män och kvinnor 1938. Vid denna tid var nästan var tredje ekonomiskt aktiv kvinna hembiträde. Genom industrins utveckling och den utvidgade undervisningen är kvinnorna idag i tilltagande grad högkvalificerade.

Den 31 december 1969 fanns det 3.500.000 kvinnor anställda inom den socialiserade ekonomin och de utgjorde 37,4 procent av det totala antalet anställda.

Vartefter landet utvecklas ökar tillfällena för selsättning åt kvinnor, inte bara inom industrin, men också inom serviceområdet. Den högsta procenten av kvinnliga anställda i relation till det totala antalet finns inom allmän hälsovård och social välfärd med 77,8 procent. Inom finans- och försäkringsinstitutioner finns 68,6 procent, inom utbildning, vetenskap och kultur 66,0 och inom handelsverksamheten 64,9 procent.

Det höga antalet kvinnor anställda i yrken baserade på exakt vetenskap är särskilt karaktäristiskt.

Kvinnorna utgör:

- 70 procent av biologerna
- 40 procent av geologerna
- 47 procent av kemisterna
- 40 procent av matematikerna
- 32 procent av fysiologerna

Var tionde ingenjör är kvinna. Var tredje textilingenjör, geolog och kemist är kvinna. Under åren 1958—1964 fördubblades antalet kvinnliga ingenjörer.

Bland de yrken, som kräver universitetsutbildning, bortsett från de fria konsterna, har tandläkarna det största antalet kvinnor nämligen 77,5 procent. Bland läkarna är 44,3 procent kvinnor.

Inom den allmänna administrationen och inom institutionerna för juridisk administration utgör kvinnorna 46,8 procent.

Före kriget fanns endast en kvinnlig domare i Polen. I dag finns 950 kvinnliga domare i de högre domstolarna, 80 i ungdomsdomstolar och 3 kvinnliga domare i högsta domstolen.

Det finns 36 ordinarie kvinnliga professorer, 100 extraordinarie.

Bland universitetsrektorerna är 21 procent kvinnor. Var tredje person som erhåller doktorsgraden är kvinna.

Kvinnornas deltagande i yrken förbundna med jordbruk och skogsbruk ökar väsentligt:

Jordbruksteknik 59,2 procent

Trädgårdsteknik 40,0 procent

År 1960 fanns 1.023.000 självständiga kvinnliga jordbrukare, vilket är en betydande ökning från 1950 med 674.000. Detta beroende på, att den utökade industrialiseringen dragit männen från jordbruket. Man och hustru praktiserar ofta kombinationen jordbruk—industriarbete. Kvinnorna har på så sätt kommit att överta ansvaret för gården och har genom detta fullständig självständighet.

Ökning av antalet gifta yrkeskvinnor

Fler och fler gifta kvinnor ägnar sig åt yrkesarbete. År 1950 utgjorde antalet gifta kvinnor 18 procent av det totala antalet yrkeskvinnor. År 1967 hade siffran ökat till 75 procent.

Även om antalet yrkesarbetande kvinnor ökar i alla industriländer är det karaktäristiskt för Polen, att så många kvinnor i åldersgruppen 25—34 år, den av moderskap och hemansvar mest upptagna tiden, behåller sitt yrkesarbete. Nedanstående siffror visar en jämförelse med Förenta staterna:

Förenta staterna	1960	20—24 år	45 proc.
		25—34 år	30 proc.
Polen	1960	20—24 år	61,4 proc.
		25—34 år	50,5 proc.

Kurvan för kvinnornas yrkesaktivitet i Polen når sin topp i åldersgruppen 20—24 år och sjunker sedan gradvis, medan den i Förenta staterna sjunker tämligen tvärt i åldersgruppen 25—34 år, för att nå sin andra topp på en något lägre nivå i åldersgrupperna 45—55 år. Detta innebär, att kvinnorna i västra Europa och i Förenta staterna som regel avbryter yrkesarbetet vid tiden för havandeskapet medan kvinnorna i Polen i allmänhet fortsätter. Otivelaktigt har polska kvinnor större möjligheter att förena yrkesarbete med familjeansvar. Lagstiftningen spelar en stor roll i detta sammanhang. Den garanterar den yrkesutövande kvinnan ett antal privilegier. Behovet av daghem och lekskolor är väl, om än inte helt tillgodosett. Emellertid spelar möjligheterna till utbildning och arbete en minst lika stor roll. När kvinnor får samma yrke som män får de också samma yrkessträvan. Framför allt betyder det mycket att *rätten* till arbete är sanktionerad.

Undersökningar från 1961—1963 visar att 68 procent av kvinnorna återupptog sitt arbete efter barns-bördan. Ju högre yrkeskvalifikationerna kvinnorna har ju oftare återtar de sitt arbete:

- 100 proc. av kvinnliga rektorer
- 94,7 proc. av lärare
- 94,2 proc. av fysiker
- 84,2 proc. av ingenjörer

Halina Krzywdzianka, chefredaktör för ungdomstidskriften "Zarzewie", har gjort reportage från Korea under kriget och från månadslånga resor i krigets Vietnam. Foto: Specialservice P. A. Interpress.

70 proc. av utbildade yrkesarbetare inom industri och byggnad

49 proc. av utbildade grovarbetare inom industri

48 proc. av städerskor och hjälpkvinnor.

För att underlätta situationen för familjerna och därigenom medverka till kvinnornas yrkesaktivitet finns en rad sociala förmåner:

Fri medicinsk vård. Fri behandling och rådgivning på kvinnokliniker. Fri medicinsk vård för alla barn under ett år.

På initiativ av fackföreningarna har industriell hälsoervice etablerats och polikliniker har satts upp för att förebygga sjukdomar i samband med arbetsmiljön. På dessa polikliniker utförs periodiska, profylaktiska undersökningar av anställda och specialundersökningar av kvinnor t. ex. med avsikt att i tid upptäcka livmodercancer.

Industriservicens uppgift är också att skapa passande arbetsförhållanden för blivande mödrar. Arbetslagstiftningen reglerar situationen. Samtidigt som den garanterar full yrkesjämlighet har den emellertid också utfärdat förbud mot att anställa kvinnor i yrken särskilt betungande och skadliga för hälsan.

I samband med graviditet är kvinnorna berättigade till 12 månaders ledighet med full lön. Ytterligare ett års ledighet utan betalning kan beviljas efter ansökan. Under den oavlönade ledigheten är fortfarande rätten till fri medicinsk vård och till familjebidrag obesuren.

År 1966 fanns över 59.000 daghemsplatser. Av 1.000 barn i åldern 3—6 år kan 200 deltaga i lek-skolor. Man beräknar en ökning med 90.000 lek-skoleplatser de närmaste fem åren.

Trots den stora expansionen av barntillsynen är denna emellertid ännu otillräcklig. För att lösa detta har andra former av barntillsyn än den statliga ordnats t. ex. genom placering av barn hos pensionärer från de företag där mödrarna är anställda. Sådana initiativ har tagits av kvinnorna vid företagen och av de sociala lekskolorna med stöd av föreningen Barnens vänner.

Avgifterna för barntillsynen är betydligt lägre än vad värdet av denna tjänst utgör. Föräldrar i svåra ekonomiska omständigheter kan befrias från avgiften. I skolorna finns dagrum för barn i lägre skolåldern. Där har de tillgång till läxhjälp och mat.

Sommarläger och andra former av rekreation ordnas för skolungdomar. Mer än 1.500.000 barn åtnjuter varje sommar denna förmån. 70 procent av dessa läger anordnas av arbetsföretag och fackföreningar med statens finansiella stöd. För varje år ökas anslagen till utbildning, kultur, uppfostran och social välfärd. Expansionen av anslag för sociala hjälpmedel avsedda för arbetande föräldrar är ett sätt att förverkliga den princip som folkrepubliken Polen har antagit, nämligen rätten till arbete för alla och rätten att förena yrkesambitioner med ansvar för familjen.

Mannens likvärdiga partner i äktenskapet

I polsk lagstiftning betraktas inte mannen som familjens överhuvud. I polsk lagstiftning är kvinnan mannens likvärdiga partner. Men som tidigare nämnts är inte lagens bokstav på papperet detsamma som att principen praktiseras i verkligheten. Trots sina framgångar i yrkeslivet, trots de reformer som genomförts dominerar ännu alltför mycket av den traditionella uppfattningen, att kvinnan är huvudansvarig för hushållsplikterna. Dubbelarbete vidlåder, betungar och hämmar fortfarande kvinnan alltför mycket. På grund av dessa traditionella uppfattningar har kvinnan inte heller de möjligheter att uppnå chefsbefattningar i sitt yrke och ledande poster inom fackföreningarna som önskvärt vore. Även inom de yrkesområden där kvinnorna dominerar, t. ex. läraryrket, finns det alltför få kvinnor på ledande poster och i spetsen för fackföreningen. En förändring är dock att märka i de yngre familjerna. Undersökningar har visat att de flesta män som utför sin del av arbetet i det gemensamma hushållet är i åldern 20—25 år.

För att poängtera, att det inte bara är modern, utan i lika hög grad fadern, som är intresserad av att barnet skall bli väl uppfostrat, undviker man formuleringar av typen: institution till stöd för den arbetande kvinnan och använder i stället: institution till stöd för familjen.

Förändringar i familjetypen

Tidigare hade den polska familjen i genomsnitt sex barn. Den polska kvinnan använde femton år av sitt liv till havandeskap och amning. I dag består familjen i regel av ett till två barn. Kvinnans havandeskap och amning tar fem år av hennes tid.

Vid trettiofem år har en kvinna passerat sin moderskapsperiod. Vid fyrtio är som regel hennes barn vuxna. Skillnader mellan stad och landsbygd i dessa förhållanden är på väg att helt utjämnas.

Man bör ha så många barn som man kan försäkra en lycklig barndom och en frisk, lycklig utveckling. Familjelycka har mer och mer kommit att betyda detsamma som att ge livet åt ett önskat barn. Denna uppfattning verkar till förmån för kvinnornas ställning i familj och samhälle. Familje- och moderskapsfunktionerna förblir ett viktigt element i kvinnornas liv. Det har emellertid upphört att vara deras enda funktion.

Polska föreningen för planerat moderskap, vilken verkar medelst familje- och äktenskapsrådgivning för födelsekontroll och sexualupplysning, når ut till hundratusentals människor genom filialer över hela landet. Omfattande samarbete med läkare och lärare för sexualupplysning bland ungdomar i skolorna på systematisk grund. Föreningen för planerat moderskap propagerar för och distribuerar preventivmedel av olika slag.

Mannens likvärdiga partner i samhällslivet

De polska kvinnorna fick rösträtt 1919.

I mellankrigsperioden uppföljdes emellertid inte deras jämlikhet genom en adekvat social politik. Det är först under folkrepubliken existens som en ökning av kvinnornas deltagande i samhällsorgan på alla nivåer har kommit till stånd.

Även om situationen är fullt tillfredsställande är kvinnornas deltagande i samhällslivet emellertid betydligt större i Polen än i många västländer. Detta är utan tvekan ett resultat av statens politik såväl som av kvinnornas egen aktivitet.

Av riksdagens 460 deputerade är 57 kvinnor.

I Folkets Råd har kvinnornas antal ökat från 5,8 procent 1958 till 15,4 procent 1968.

Fastän lagstadgad jämlikhet har uppnåtts och denna i sin tur håller på att realiseras i praktiken anses inte kvinnornas organisation vara satt ur spel. Kvinnornas organisation, bildad 1945, ser tvärtom som sin uppgift att hjälpa kvinnorna att rätt tillvarata och utnyttja de möjligheter som står dem till buds. Just i kampen mot de traditionella uppfattningarna och de ännu kvarhängande fördomarna behöver kvinnorna det stöd och den enhet, som organisationen kan ge. Genom tidningar, böcker och andra publikationer sprider kvinnoorganisationen kunskap och information till kvinnorna i såväl städerna som på landsbygden.

H. L.

Sextonårig flicka

Igår

i hörnet av Piotrkowska och Tuwimgatan

en sextonårig flicka

med läppar sminkade i violett

drog mej i armen

Följ med mej

Ogon som förgätmigej

läpparna ännu friska

som blomknoppar

och hon säger

följ med mej

Jag tog hennes hand

vi gick

Tjänar 400 på posten

nylonstrumpor kostar 200

understöd till fadern 120

Hur skall man existera

därför sa hon

följ med mej

Hon grät när jag inte ville

jag sa att jag har hustru

och en son

bägge tycker om mej

två gånger i månaden

väntar min fru på pengar

hon har inga nylonstrumpor

Jag sa

vi bygger upp en tung industri

vi bygger fartyg för export

flygplan kostar kolossala pengar

lika mycket som en miljard nylonstrumpor

en miljard läppstift

violetta och andra

därför tjänar vi så litet

Hon nickade

och återvände

till hörnet av Piotrkowska och Tuwimgatan

att vänta tills vi byggt färdig vår tunga industri

tills vi försett vår armé

En sextonårig flicka

med läppar sminkade i violett.

Bohdan Drozdowski

Översättning till svenska av Nils Åke Nilsson
prof. vid slaviska institutionen, Stockholms universitet.

Livet i en kambodjansk by

Under sex månader under 1968 hade min man och jag tillfälle att få bo som medlemmar i en kambodjansk familj ute på landsbygden. Det var emellertid inte för att studera människorna och livet i byn som vi kom dit, lika litet som av nyfikenhet eller av längtan efter att uppleva något "exotiskt". Min man skulle arbeta med ett Unesco-projekt om restaureringen av några tempelgrupper ute i djungeln, och eftersom ruinerna inte kunde komma till honom måste vi fara ut till dem. Därför hade vi hela tiden vårt eget arbete att sköta, liksom byborna hade sitt, men kanske just detta att vi kunde leva var och en med sina sysslor, trots att de var av så helt olika slag, samtidigt som vi rent mänskligt kom varandra så nära och levde i en innerlig gemenskap, var nog vår mest berikande erfarenhet. Givetvis var det också intressant att få uppleva hur fint hela denna bygemenskap fungerade och hur varje liten detalj i alla de ting,

som var oss främmande, var genomtänkt och ändamålsenlig.

Ett av dessa "annorlunda" ting är det kambodjanska huset, som står "på pelare" med golvet höjt ett par meter över markytan. Det är praktiskt i ett land, där översvämningar är en förutsättning för livet. Den viktigaste delen av huset är den bärande konstruktionen av bjälkar, utvalda av finaste timmer, och närmast kommer golvet, av bamburibbor eller bräder med halvcentimeterbredda springor emellan, och taket, av blad från en vattenpalm som knutits samman till en tjock fall. Ett sådant tak kan hålla i upp till tio år, särskilt om man har eldstaden inne i huset, så att röken impregnerar det mot insekter. Väggarna däremot fäster man inte så stor vikt vid, de kommer så småningom, om de alls kommer. De klassiska väggarna består av torra blad från kokos-, socker- eller lattanpalmerna, som lagts in mellan två glesa galler av tunna bambustänger,

och dessa stora men lätta skivor blir så fastknutna till takbjälkar och pelare med lianer, eller till varandra om det gäller större ytor. Mellan väggarna och taket lämnas alltid ett mellanrum på ett par decimeter, så att luften här, liksom mellan golvbräderna, fritt kan cirkulera. Temperaturskillnaderna mellan sol- och skuggsidor och luftigheten i själva byggnadskonstruktionen gör att huset alltid är genomdraget av svalkande luftströmmar, och dem kan man inte nog värdesätta i ett tropiskt klimat. Sover man så direkt på golvet, på en sval matta av flätade blad, upplever man till fullo det geniala i kambodjanernas traditionella byggnadssätt. Kontrasten utgörs av de västerländskt inspirerade cementhusen i städerna: instängda, kvava, varma. Medan våra bekanta i huvudstaden med den elektriska luftkonditioneringens hjälp kunde få ner temperaturen till + 28° C, hade vi naturligt bara + 23° om morgonen och + 27° om eftermiddagen, då det var som varmast. En annan följd av cementhusens täthet var att varjehanda insekter som myror och kackerlackor, liksom spindlar och skorpioner, kunde finna tusen och en skrymslen att gömma sig i. I det kambodjanska huset däremot fejas alla småkryp obarmhärtigt ner genom golvspringorna. Man sopar regelbundet varje morgon, och då man inte har andra möbler än flätade bladmattor — och hur ideellt det är att äga få ting lärde oss vår egen kamp mot möglet — är det lätt att hålla rent. Kambodjanerna är inte rika i västerländsk betydelse; det är däremot kineserna, som har hand om praktiskt taget all handel. Men medan dessa bor i små kyffen i städerna, smutsiga, trånga och kryllande av barn, höns och ankor, har kambodjanerna stora och luftiga hus där det alltid är behagligt svalt, fräscht och rent. De står öppna för alla och främlingen är alltid välkommen till en vilostund. Dörrar använder man sällan,

Typisk kambodjansk by: "palmtakhus" under kokospalmer.

och där de finns kan de utgöras av en grind eller ett bomullsskynke, som man eventuellt knyter fast med en lianknut eller fäster med en säkerhetsnål i väggen, om man särskilt vill tala om att ingen är hemma. Det är ett symboliskt lås, som respekteras av alla.

Eftersom det inte lyckades mig att under mina första upptäcktspromenader leta reda på byns avskrädeshög, gav jag vårt avfall till värdinnan för att hon skulle kasta det. Det gjorde hon också, och nästa dag fick jag till min förskräckelse se alla mina plastpåsar, pappkartonger, cellofan- och stanniolpapper fladdra omkring eller ligga och lysa grått lite varstans. Då gick det upp för mig, att någon sophög helt enkelt inte fanns, och att de heller inte hade användning för någon, eftersom allt de använde kom direkt från naturen. Så kunde de, precis som aporna, släppa avfallet ifrån sig just där de stod, och naturen sörjde själv för att det snabbt och omärkligt inlemmades i kretsloppet. Visserligen kunde det se skräpigt ut med de tjocka bastomhöljerna från kokosnötterna, som håller sig oförändrade genom många år, men det var trots allt ett naturligt skräp, som harmonierade med markunderlaget. Egentligen var det höns, grisar och hundar som svarade för den direkta renhållningen, och varje liten matrest blev det genast kapplöpning om. Eftersom det heller inte existerade något slags dass, fick man gå ut bland buskarna och sätta sig. Det var egentligen grisarnas domän, och dessa sörjde också effektivt för att de mänskliga exkrementerna avlägsnades. Därför fanns det ingen stank och inga flugor i byn.

Kambodjanernas personliga hygien är också föredömlig. De försummar aldrig ett tillfälle att få tvätta sig, och det var lustigt att se hur de nästan magiskt drogs till varje vattendrag, som vi råkade komma i närheten av på våra gemensamma skogspromenader. Den stora tvagningen ägde emellertid rum i skymningen, efter slutat arbete. De använder givetvis inte tvålvatten, men skrubbar sig grundligt med en pinne, och sedan hela kroppen fått sin del kom turen till de kläder, som de haft under dagen. Därför upphörde de heller inte att för-

våna sig över vilken snuskpelle min man var, som kunde gå i samma byxor dag efter dag utan att tvätta dem!

Vi hade blivit varnade för alla de sjukdomsrisker vi skulle bli utsatta för, men i verkligheten såg vi lika litet till dem som de ohygieniska förhållanden, man också sökt skrämra oss med. Byborna slog sig och fick blesyrer, de hade huvudvärk och tandvärk och reumatism, precis som hos oss. Malaria fanns men var inget problem i just våra trakter. Själva fick vi ont i magen varje gång vi kom ner till staden och åt av den feta, blandade maten, men vi kom snart underfund om att så fort vi kom "hem" och fick vår egen diet på te och ris, torkad fisk och färsk frukt, så blev vi friska igen. Vad allt vi däremot fick höra om underliga "tropiska" sjukdomar, som varje gång vi kom till huvudstaden hade drabbat än den ena, än den andra av européerna — trots alla deras försiktighetsmått — upphörde inte att förvåna oss. Även om vi fick den verkliga tankeställaren först då vi kom tillbaka till Skandinavien. Här låg var och varannan till sängs, och de hostade och nös och snörflade, och allt var så bedrövtligt gnälligt och trist. Då tänkte vi i tysthet på våra kambodjanska vänner, så strålande av livsbejakelse, och vi tyckte faktiskt inte att vår folkhälsa var något att skryta med.

ibland följde jag med flickorna till deras arbete ute i markerna. Efter någon timme hade jag fått nog och återvände, trött och svettig, till hushets vänliga svalka. Men flickorna, de stannade därute, de gick med böjd rygg i det stekande solgasset hela dagen lång, och då de återvände i skymningen var det med samma hjärtevarma leende som då de gått om morgonen. Då tänkte jag på utlänningarna nere i huvudstaden, som satt vid sin whisky i luftkonditionerade sällskapsrum och beklagade sig över kambodjanernas lättja. Ändå var flickornas dag långtifrån slut. Bland annat skulle riset till nästa dags måltider stötas fria från skal, och ofta somnade vi, min man och jag, till det rytmiska dunket av deras pistiller i trämortlarna.

Vad som gjorde det djupaste intrycket på oss var utan tvekan den

atmosfär av mjuk värme, av mildhet och glädje, som karakteriserade samvaron människor emellan. Här fanns ingenting av förställning eller baktankar utan allt var uppriktigt och äkta. Man lever i en naturlig gemenskap, där alla vet allt om varandra men där man i stället blir accepterad som den man är, med alla sina brister och egenheter. Man hjälps åt med arbetet såväl ute i markerna som hemma i byn, tar till exempel ditt risfält i dag och mitt i morgon. Det var mig en ständig källa till förvåning hur fint detta frivilliga samarbete fungerade, som, efter vad jag kunde förstå, saknade såväl organisation som ledare. Jag kunde följa det på nära håll, då kvinnorna skulle hjälpas åt med matlagningen till de stora festerna. De som var flitigast och som jag därför trodde hade ansvaret, satte sig plötsligt att prata och skratta med de andra, och nu tycktes de strunta totalt i förbedelserna. Kanske tog de tag igen lite senare, kanske inte. Eftersom man ännu inte lärt sig att betrakta arbetet som något tvunget och tråkigt, hade man heller ingen anledning att kritisera dem som tog igen sig: man sällade sig ju bara till dem, om man själv hade lust. Ingen tycktes vara nervös för hur allt skulle hinna bli färdigt eller bry sig om ifall det alls blev det, och jag tänkte i mitt västerländska sinne på hur dumma de var som inte arbetade jämt hela tiden utan tog det med ro så här i början, så de skulle bli tvungna att jäkta och springa och flänga på slutet. Men denna brådska och nervositet, som jag förutsett, den kom aldrig. Plötsligt började festen i och med att buddhistmunkarna intog sina platser, och lika plötsligt var allt färdigt. Med mjuka leenden och graciösa rörelser dukade flickorna fram de tjugo rätterna till byns 350 invånare som om det vore den självklaraste sak i världen. Själv satt jag där fylld av lika mycken beundran som förvåning, men snopen och eftertänksam, och nog funderade jag en del över såväl arbetsglädje som rationaliseringar och effektivitet.

Under de sex månader vi bodde i byn hörde vi aldrig någon fälla ett ont ord eller gräla, och det var som om de inte visste vad sura miner

Tre flickor omkring rismorteln.

Att skiva en bananstam och stöta sönder skivorna till grismat var egentligen kvinnornas arbete. Men då Wans unga hustru blev sjuk ryckte Wan in i hushållsgöromålen.

ville säga. Däremot skrattade man gott åt varandras fel och misstag, givetvis inklusive sina egna. Likaså älskade de att munhuggas, och särskilt pojkar mot flickor. Då spelade ögonen på dem i spjuverfull uppmärksamhet, och i strävan efter att få sista ordet avlöste replikerna varandra som piskrapp. Män och kvinnor levde för övrigt i ett innerligt kamratskap, även om deras sysslor naturligtvis var helt olika, och kvinnan var familjens överhuvud. Ett särskilt vackert drag tyckte jag var att ingen såg ner på den andras göromål eller ansåg det under sin värdighet att ge en hjälpende hand var det än behövdes. Till kvinnornas uppgifter hörde till exempel det omtalade arbetet att stöta riskornen fria från skalen, och stor blev min förvåning, då jag en dag fick se en av de unga männen stå i flickornas ring omkring morteln. Anledningen var att hans fru hade blivit sjuk, och då visade det sig vara en självklarhet för alla utom mig att han ryckte in i hushållsgöromålen och skötte dem tills hon blev frisk igen.

Den mjuka harmonin avspeglades också på barnen. En gång fick vi besök av några europeiska vänner från huvudstaden som hade med sig en dotter på tre månader. Givetvis väckte denna vita "risdegsklump" begeistring bland de barnkära byborna, men när hon åkt konstaterade de, att visserligen var det vackert med ett så vitt barn, men nog var hon då en riktig grinola! Då först slog det mig hur egendomligt det var, att vi aldrig hörde barngråt om nätterna, trots att det fanns småbarn i praktiskt taget varje familj och man ju annars hörde varje låte genom palmbladen.

Den kambodjanska lantbon lever i ett naturasamhälle, där naturen — hittills — givit honom det han behöver; riset och fisken räcker till alla och ingen lider nöd. Pengar intresserar honom inte, och han är lycklig nog att inte ha användning för dem. Det kommer kanske. Vi hörde om en trakt i Thailand, där befolkningen plötsligt blev välställd, i västerländsk betydelse, genom att de kunde odla och sälja fisk. Så kunde varje familj köpa en maskin till att bearbeta riset, de slapp det tunga arbetet, men som reklamgåva fick de alla

beri-beri, en bristsjukdom, som var okänd hos dem tidigare.

Det var för övrigt intressant att se hur våra bybor reagerade när utlänningar på genomresa stannade till för att köpa kokosnötter eller be om en vägvisare. Då var det inte främlingarnas vinkande sedlar som de fäste sig vid utan deras attityd. Var den överlägsen och arrogant stod de tysta och orörliga och låtsades ingenting förstå. Men när de kände att de blev betraktade som medmänniskor visste deras tjänstvillighet inga gränser.

Eftersom vi var de första utlänningar som bodde i byn var det naturligt att vår närvaro väckte nyfikenhet, och de första månaderna var vi ständigt omgivna av en tät åskådarring. Men de var så tysta och diskreta att vi ostört kunde ägna oss åt våra uppgifter; vi skulle bara acceptera att de fanns där. Nyfikenheten var för övrigt ömsesidig, och vi stod lika fascinerat och tittade på dem då de stötte sitt ris som de på oss då vi skrev på maskin. Men så småningom hade de lärt känna oss så väl att vi kunde bli en naturlig detalj i byns vardagsliv. Vi hade ett eget litet rum där vi sov men för övrigt tillbringade vi fritiden ute i det stora gemensamhetsrummet, där alla andra höll till. Där kunde vi, allt eftersom vi själva önskade det, försjunka i vårt eget eller delta i den allmänna samvaron. Ofta satt man tyst och liksom bara kände varandras närvaro som något tryggt och vackert, och jag insåg hur felaktigt det är att tro, att man måste prata för att ha utbyte av varandras sällskap. Trots att vi kom från så vitt skilda miljöer kände jag mig lika jämställd med dessa bybor som jag någonsin gjort det med mina svenska yrkeskamrater, och även innan jag lärt mig att hjälpligt förstå och tala deras språk hade jag större berikelse av samvaron med dem än med de utländska damerna i huvudstaden, som jag kunde prata med men ingenting hade att säga.

En eftermiddag kom vår värdinna, Thom, hem från några dagars besök hos en släkting nere på slätten. Till sammans hade de besökt staden och turistcentrat Siem Reap, och Thom satt nu och berättade för sina vänner om det hon sett och upplevt.

Bergriset sås på svedjemarken. Samtliga fotografier: Författaren.

Själv satt jag försjunken i min läsning och reagerade inte förrän någon dunkade i golvet. Då jag tittade upp såg jag att det var Thom, som illustrerade sin berättelse genom att stampa med fötterna i golvet, så ivrigt att hon nästan stötte knäna mot hakan. Djupt allvar och koncentration präglade åhörarringen omkring henne. Jag undrade vad det var för något allvarligt, som de var så upptagna av, och fick mig ett gott skratt då jag kom underfund om att det var en beskrivning av hur turisterna åkte vattencykel. Som deras vana var instämde Thom och de andra genast i min munterhet, men efter en stund blev Thom åter allvarlig: "Men vad var meningen med det? De åkte ut på sjön lite grand, for fram och tillbaka och runt, och sedan for de tillbaka dit de kom ifrån. Varför gjorde de så? Vad ville de med det?" Det var svårt att förklara för dem, som inte visste vad det ville säga att behöva "fördriva" tid.

Man säger att människor av olika kulturer skulle kunna ömsesidigt berikas av att umgås med varandra. Jag vill hoppas och tro att det är så, trots att jag måste erkänna att i detta fall i den kambodjanska byn blev utbytet beklagligt ensidigt: det var hela tiden bara min man och jag som fick lära och ta emot. Vad hade vi och vår civilisation att sätta upp mot bybornas hjärtevärm och medkänsla, livsglädje och harmoni? Deras näringsliv och samhälle fungerar utmärkt så länge det får lov att vara i fred, och de har redan erfarit att många av våra märkliga kulturprodukter varken förstår de eller har användning av. Men utvecklingen går framåt, heter det. För våra kambodjanska vänner innebär det att de nu skall få stifta bekantskap med kul-sprutor, napalm och herbicider — männe de bättre kommer att förstå "meningen" med dem än med vattencyklarna?

Kickan Hansen

Besök i Nordkorea 1970

Demokratiska Folkrepubliken Korea etablerades några år efter andra världskriget norr om den berömda 38:e parallellen som skiljer Nord- och Sydkorea åt. Efter Koreakrigets slut 1953 har Nordkorea byggt upp en imponerande industri. Landet är socialistiskt och är nu praktiskt taget självförsörjande, hjälp utifrån avvisas. Nordkoreas ledare heter Kim Il Sung.

Maj-Britt Sandlund, som till vardags är byrådirektör vid länsstyrelsen i Hallands län, har nyligen tillsammans med några andra svenskar, bland andra **Taimi Tatti**, besökt Nordkoreas huvudstad Pyongyang för att titta på daghem, de berömda barnpalatsen, sjukhus, universitet och andra sociala inrättningar. Hon intervjuas här av Folke Schimanski, Sveriges Radio.

"I det gamla feudala samhället jobbade kvinnorna i jordbruket under storgodsägare och var mycket undertryckta. De hade inte rätt till ett eget namn, de var tvingade att gifta sig med den man som begärde att få gifta sig med dem och de hade inte rätt att studera. Nu efter befrielsen, efter socialismens genombrott, har kvinnorna fått denna rätt. Och naturligtvis om man ser det i ett historiskt perspektiv så har stora framsteg gjorts. Å andra sidan är det helt uppenbart att kvinnorna fortfarande har en svag ställning i samhället."

På vad sätt visar sig det?

"Det visar sig bland annat genom att det finns typiska mans- och kvinnoyrken, man är mycket litet medveten om den könsrollsdebatt som vi för här, man har särskilda skolor för flickor andra för pojkar. Pojkar kunde inte bli förskollärare, de kunde inte bli sjuksköterskor etc. Andelen kvinnor i parlamentet var 17 procent."

Det är mycket lätt kanske att göra alltför snabba jämförelser mellan vårt land och Nordkorea. Det kan ju vara väldigt olika förhållanden. Jag antar väl att familjesammansättningen och familjestorleken är litet annorlunda, att det också påverkar kvinnornas situation?

"Ja, generationerna bor ju tillsammans och mor- och farföräldrarna bor alltså tillsammans med barnen, så man har ett storfamiljssystem och det var bara barnlösa äldre som bodde på särskilda äldreboenden. När vi är inne på familjestrukturen kan man också nämna att man hade den vanliga attityden att kvinnan skulle skyddas i arbetslivet t.ex. genom särslagstiftning. För kvinnor som hade tre barn eller flera hade man en reducerad arbetstid på sex timmar jämfört med det normala som var åtta, men de hade samma lön som om de hade jobbat åtta timmar. Och vi frågade genast då, varför inte låta både pappan och mamman jobba sju timmar vardera, så fick också pappan delta i arbetet i hemmet, men det..."

Det var otänkbart?

"Det var otänkbart, det var kvinnorna som hade bäst hand med barnen."

Ja, barnen ja. Du var också på ett av de här berömda barnpalatsen och fick en uppfattning om barnuppfostran. Ja, du var ju dessutom på daghem? Vad var det som var mest karaktäristiskt för barnuppfostran?

"Ja, för det första så betonade man ständigt och jämt att barnen var det viktigaste i Korea, barnen är kungar i vårt land, sade man."

Kungar?

"De bygger palats för barn nu, tidigare byggde man palats bara för kungar. Man såg inga trasiga barn, alla barn har gratis skoluniformer, en vinteruniform och en sommaruniform, fri barnstugevistelse, allting fritt, hälsoundersökning för barnen, så man satsar kolossalt mycket på barn och ungdom uppenbarligen. Även fritidsverksamheten för ungdomarna var väldigt utbyggd. I barnpalatset i Pyongyang hade man hundratals rum där man kunde ägna sig åt de mest skiftande aktiviteter såsom fysisk träning, konstruktion av motorer, astronomi och även naturligtvis rena indoktrineringen i partiläran och Kim Il Sungs lära."

Kim Il Sung är en förgrundsfigur i Nordkorea och man kan inte undgå att höra hans namn många gånger i timmen. Ett av de verkligt starka korten som Kim Il Sung har är att han erbjudit regimen i Sydkorea att Nordkorea tar hand om alla föräldralösa och fattiga barn i Sydkorea, så att rika kapitalister slipper komma till Sydkorea och köpa upp barnen. Man har garanterat dem fullständig trygghet och omsorg så att de kan få stanna i hemlandet. Och alltså den här adoptionen, som sker bland annat från svensk sida av sydkoreanska barn, den är ett mycket starkt propagandavapen för Nordkoreas regering, för det finns faktiskt inga nödlidande barn i Nordkorea."

Har det erbjudandet accepterats?

"Det har givetvis inte accepterats."

Ovanstående utdrag ur radioprogrammet Familjespeglarna den 14.7 1970 publiceras här med Maj-Britt Sandlunds och Sveriges Radios tillstånd.

Kvinnans ställning

Under feodaltiden, alltså före befrielsen från japanerna 1945, var en koreansk kvinna ingenting värd. Först 1950 utexaminerades den första kvinnan från ett gymnasium. Det nya samhällssystemet har gjort mycket för att höja kvinnans kulturella nivå och ge henne likaberättigande med mannen. Idag har kvinnorna — tack vare barnstugorna — inga bekymmer för försörjning och uppfostran av barnen, de har lika lön för lika arbete och samma chanser att avancera som männen osv. Men fortfarande finner man kvinnorna mest i lättare arbeten, dvs. sådana som är lägre betalda — även om löneskillnaderna inte är så stora — t. ex. inom textilindustrin (80 procent kvinnlig arbetskraft), inom sjukvården, inom undervisningen.

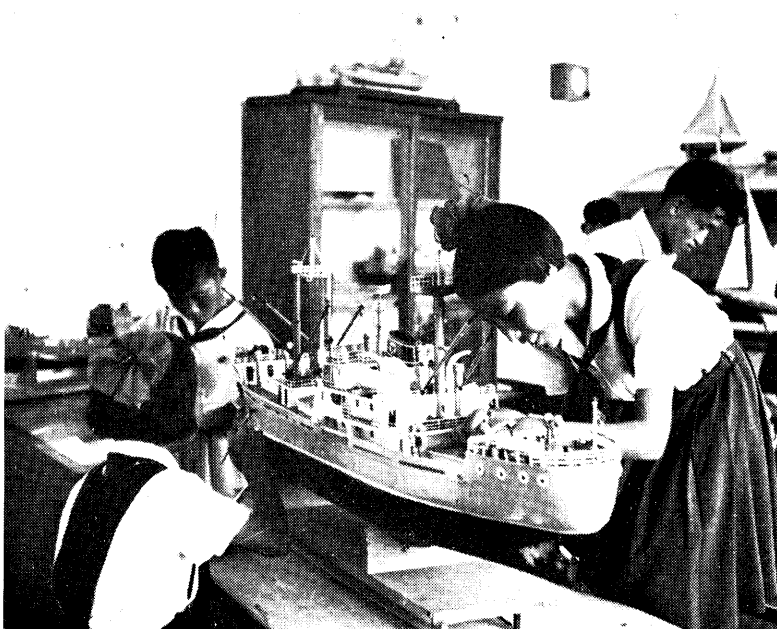
Mödrar med barn under 13 år arbetar endast sex timmar per dag men får full lön. Ledighet vid havandeskap med full lön är 77 dagar. Om modern önskar kan hon få ytterligare en månads ledighet utan löneavdrag. Vid sjätte havandeskapsmånaden får kvinnan lättare arbete.

Men nu gäller det att kvinnan också skall få sin rättmätiga (50-procentiga) del av representationen inom de bestämmande organen i samhället. Detta kämpar kvinnoförbundet för. Det bildades 1945, är anslutet till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund och har nu nästan tre miljoner medlemmar på en totalbefolkning av tolv miljoner.

Barnstugorna

Daghemsfrågan är till 100 procent löst i Nordkorea. Barnstugorna tar emot barnen från 2—3 månaders ålder upp till skolåldern. Vid 4—5 års ålder börjar man med någon undervisning (utom de vanliga lekaktiviteterna) i sång, dans, teckning, gymnastik, läsning, räkning och skrivning. Tre sångtema återkommer ständigt: hyllning till Kim Il Sung, önskan om återförening med barnen i Sydkorea och kamp mot fienden.

Staten står för alla barnstugekostnader, även kläder till barnen. Om ett barn blir sjukt finns det på varje barnstuga en sjukavdelning så att modern inte skall hindras i sitt arbete.

Man kan lämna in barnen varje dag, på veckohem eller för månadslång inkvartering allt efter moderns möjligheter och önskemål. En gång per månad förekommer medicinsk undersökning av barnen. Vid barnstugorna arbetar väl skolad personal. Statens omhändertagande av barnen går ut på att från början uppfostra barnen till lojala och goda socialister med god fysik.

Skolan

1967 var den 9-åriga grundskolan helt genomförd, något unikt för hela världen. Vid grundskolan får barnen fria skolböcker och fri mat samt skoluniform två gånger om året. Man har under utredning en 2-årig obligatorisk teknisk—gymnasial utbildning. För närvarande tar staten hand om barnens utbildning från födelsen och tills de är 16 år gamla.

Vuxenutbildningen

Före 1945 var 80 procent av befolkningen analfabeter. Nu är analfabetismen helt eliminerad. Man ser också män och kvinnor studerande överallt på gator och i parker.

Vid alla industrier och samjordbruk finns kostnadsfria kurser för vidare-

utbildning. För att den allmänna bildningsnivån skall vara lika i stad och på landsbygden får varje hushåll på landet en dagstidning gratis. Statens och partiets linje är att uppfostran är det viktigaste och bör vara oberoende av de ekonomiska möjligheter individen har. Därför ställer staten allt studiematerial för fritidsstudier gratis till förfogande.

Sjukvården

Sjukvården är väl utvecklad i Nordkorea. Den är framför allt inriktad på förebyggande åtgärder. Läkarna går ut till folket i stället för tvärtom. Varje fabrik, samjordbruk eller bostadsområde har sin egen läkare. En läkare ansvarar för ett distrikt på 500 till 600 personer. Varje medborgare genomgår en medicinsk kontroll två gånger per år. Vid sjukdom görs inget avdrag på lönen. Tillgången på läkare och sjukvårdspersonal tycks vara god. Men vad som däremot saknas är sysselsättningsterapi vid sjukhusen.

Utdrag ur en artikel av Taimi Tatti.

Besök i Kairo 1970

Är ni nöjd madame?

Är ni lycklig sir?

Om svaret blir "ja" förväntas man lägga några piastrar i den hand som är mycket kvick att sträckas ut om man tar åt fickan eller väskan. Man lägger hellre några piastrar i handen, än man känner de bruna ögonen borra sig som eldpilar in i ryggen, om man går utan att betala för privilegiet att få vara nöjd och lycklig. Och vad är väl egentligen mer värt att betala för än att kunna svara "ja" på en sådan fråga? Den som får en piaster känner sig inte som en tiggare. Han hade ju gjort skäl för sin lön. Han öppnade ju dörren för oss eller bar paketet till vårt rum.

Tjocka guldkolonner bär upp taket. Pampiga lampor belyser rummet med ett ljus, som inte alltför mycket avslöjar, att dammet ligger tungt över Hilton hotell, liksom över allting annat i Kairo.

Dammet och smutsen ligger tjock överallt på gatorna för att inte tala om taken, som ofta ser ut som avstjälningsplatser. Hur allt detta skräp kommit upp på taken var ett problem, som vi endast delvis lyckades lösa. De människor, som bodde i de små husen högst uppe på de andras tak använde givetvis detta till sophög, men hur skräpet kommit upp

på taken till deras egna hus lyckades vi aldrig lista ut.

Men hur all smuts hamnat på gatorna var lättare att förstå. Där tillbringar massor av människor större delen av sin tid. Man kastar sitt vatten mot husväggarna, man lägger sin avföring vid trottoarkanten eller i bästa fall i rännstenen, man äter sin mat mitt på gatan. Bokstavligen mitt i gatan såg jag en liten pojke mata sin lilla syster med makaroner från en tallrik, som stod bredvid honom. De få bilar, som irrar sig till denna stadsdel, de kringströvande getterna eller de med kvinnor och barn fullastade hästskjutsarna gjorde en gir kring det lilla paret.

På trottoaren klipper och rakar man varandra. Resultatet och resterna av all verksamhet hamnar precis där man står, sitter eller ligger.

Smutsen växer, dammlagret tjocknar och Kairo liknar en stad som övergivits av allt vad ordning och reda heter. Trafiken är ett kaos. Bilarna tutar och tränger varandra, kör om på den sida som för tillfället passar bäst. Fotgängarna springer kors och tvärs över gatorna och är ibland farligt nära att bli överkörda. Skolpojkar hänger alltid bakpå de överfulla bussarna. Med hjärtat i halsgropen tänker man på vad som skulle hända

om de tappade taget. Är kön till bus-sen alltför lång kryper man resolut in genom de öppna fönstren.

Men dessa fantastiska byggnader! Den vackra arkitekturen dominerar i stort Kairo. Husen är mycket stabila och ståtliga. Man tänker: — Kanske vill inte nutidens människor generera en gång en tid genom att bygga dåligt i ett land vars tidigare befolkning åstadkommit pyramiderna.

Besöket vid pyramiderna vill jag helst inte tänka på. Det var värre än man väntat. Överfallen av guider vars tålmod och uthållighet är otroliga, får man inte fem minuter för sig själv i lugn och ro. Och hade man drömt om att meditera i sfinxens skugga eller söka ro vid pyramidens fot måste man snart låta hoppet fara. Man är lycklig, när man får lämna alltsammans bakom sig, och med något av hat inom sig grubblar man över de människor, som så grymt lyckats förstöra de ögonblick man i många år längtat efter. Men när vi efteråt resonerar om hur vi behandlats, när vi orerar över kuskens fräckhet och souvenirförsäljarens framfusighet, kommer vi ändå fram till, att nöden inte har någon lag. Det är hungern som driver. Och därhemma väntar många munnar att mätta. Kriget har förstört mycket för turismen i Egypten.

Vi beklagar oss över vedervärdigheterna i gamla Kairo, smutsen, slummen, nöden, för hovmästaren som passar upp oss. Han tittar allvarligt på oss och säger: — "Vi har haft främlingar här länge. Engelsmän, fransmän, turkar." Vi fortsätter: "Men folk har det svårt." "Vi har byggt mycket, madame. Dammen, skolor. Vi bygger fortfarande. Ge oss en chans! Kom tillbaka om tio år och allting skall vara annorlunda. Vi måste först klara av kriget."

Kriget står som en hotande skugga bakom allt. Kriget, som alla är beredda på, och som man vet måste komma. Kriget måste vinnas för att för-

lorade områden skall kunna tas tillbaka, för att utrymda städer åter skall kunna öppnas för evakuerade folkmassor, som nu trängs i Kairo och på andra platser, som lever i tält och ruckel.

Trosvissheten talar ur den unge hovmästarens fasta bruna blick. Övertygelsen att bättre tider för hans folk skall komma genomstrålar hela hans gestalt och jag skäms över, att jag så många gånger under mina vandringar i Kairo sagt: — "Ingen lösning för detta folk."

Men ingen hungrar i Egypten och alla har något att göra. Så påstår i alla fall parfymhandlaren vid Nilstranden, även om hans affärer just nu går så dåligt att han måste skicka ut sina medhjälpare på gatorna och fiska upp turister. Det var på så sätt vi hamnade hos honom. "Inte köpa, bara titta." Denne patriotiske affärsman har själv ansvaret för tio ynglingar som passar upp honom och skaffar kunder till hans affär. I gengäld ger han dem mat och trygghet.

Här skymtar åter den anda av gemenskap och ansvar för varandra fram, som vi har tyckt oss märka i gatubilden. Män skor strömmar fram arm i arm på gatorna, man leder de gamla och sjuka, man hjälper de blinda och lytta. Vid pyramiderna hjälper kameldrivare, hästskötare och försäljare varandra att skaffa kunder.

Men trots våra egyptiska vänners försäkringar är det något som inte stämmer. Fattigdomen finns. Eller är det brist på behov? Jag talade länge med den gamle kameldrivare, som vid mitt andra besök vid pyramiderna en vist följde efter mig och för vars utröttliga tjtande jag till sist gav efter och besteg kamelen för första och kanske sista gången i mitt liv. Den gamle fårade, av öknens sand och hetta hoptorkade mannen hade levat hela sitt liv vid pyramiderna. Han ber fem gånger om dagen till Allah. Jag frågade varför. "För han är god mot mig. Han ger mig mat, hus, söner och döttrar."

Ett underligt folk bor i Egyptens land! Trosvissheten och förnöjsamheten talar sitt tydliga språk och kommer vi till tals med någon bekräftat läpparna vad vi trott oss läsa i deras ögon.

"Han är mannen som skall göra

det", säger parfymhandlaren. "Vår president är den ende man, som är stark nog att sätta sig i respekt hos fienden. För han är klok och hans ord väger tungt i arabvärlden. Det som hände 1967 kommer aldrig att hända igen. Det var ett smutsigt trick härifrån, som gjorde att vi förlorade kriget. Men vi har ögonen på de personer som gjorde det och jag säger ännu en gång: detta skall aldrig hända igen."

Så vandrar vi då vidare utefter Nilstranden. Vi möter flockar av svartklädda muhammedanska kvinnor med barn vid handen, barn på armen, och barn i magen. Men ytterst sällan i sällskap med sina män. Dessa går i moskéerna och på kaféerna. Kvinnorna får vänta utanför moskén eller som den ironiske greken i hotellets portierloge svarade mig, när jag frågade var kvinnorna ber, när männen ber i moskén: "They pray at home". Och jag är glad att vara kvinna i Norden.

Jag skänker bort mina sista godsaker till en liten charmpojke som klappar på sin mage och försöker få oss att förstå hur hungrig han är. Vad

skall man tro? Den ene säger han är hungrig. Andra säger att ingen hungerar i Egypten. Jämförelsevis har vi sett mycket få tiggare i Kairo, men en mycket stor villighet att göra skäl för en piaster.

Varje kväll innan jag somnar och varje morgon när jag vaknar hör jag böneutroparens bölande. Ofta ligger jag vaken och lyssnar och tänker att det är en underlig värld vi lever i. Här har böneutroparen bölat i århundraden, gatorna kryllar av människor. Aldrig har jag upplevt tiden så likt ett stort utrymme, i vilket vi befinner oss, som i Kairo där i varje fall inte en främling kan märka någon skillnad på söndag och vardag. Allt går sin gång likadant dag ut och dag in. Min känsla för veckans olika dagar försvinner. Tidsbegreppen suddas ut. Klocka och almanack blir oväsentliga ting. Jag går omkring i ett utrymme, ser och ser, undrar och begäpar.

Nu när jag minns ropen från moskéerna flyger en tanke genom mitt huvud: "I Egypten går religionen och revolutionen sida vid sida, hand i hand."

Hjördis Levin

DAX NU

skaffa

familje-KONTO

och klä familjen elegant.

10 månaders betalning till kontantpris

Välkommen till

Carlboms
KLÄDER

Karlbergsvägen 40 • Tel. 34 04 90 vx
(T-bana till Odenplan och S:t Eriksplan)
Måndags- och fredagsöppet till kl. 19.

Musikskola i Alma-Ata

Varje man och kvinna i republiken Kazachstan har numera full möjlighet att få musikundervisning, vare sig i grundskola eller på högstadium. Det finns 140 sjuåriga musikskolor i städer och byar. Nästan varje regionalt centrum har högre musikskolor och därtill har nu en musikhögskola uppkallad efter Kurmangazy öppnats i Alma-Ata. Republiken har omkring 12.000 invånare.

Det finns en elvaårig internatskola där undervisning och uppehälle är kostnadsfritt. Den har 365 elever, för delade på fyra grupper efter de instrument de spelar.

Ovan t. v.: Högre musikskola i Alma-Ata.

I mitten t. v.: Lille Mukhtar måste för att komma in i denna skola för första gången i sitt liv avlägga ett prov inför skolans examenskommitté.

Nedan t. v.: Två elever i tredje klassen repeterar Glinkas vals.

Nedan t. h.: Konsertens andra del öppnades med Mozarts symfoni nr 40, spelad av skolans symfoniorkester under ledning av Fudiman.

Individuell mänskohjälp i Amman

Leila hittades på en gata i Jeriko. Ett litet sjukt flicka barn övergivet av sina föräldrar. Varför ville de inte ha henne? Ett sjukt barn behöver ju sina föräldrar mycket mer än ett friskt. Nej, den här sjukdomen var ett straff från Allah, det var en skam med ett sådant barn — bort med henne. Så låg hon där på gatan och frös. Någon hittade henne och bar henne till mentalsjukhuset i staden.

Dr Khatib lovade ta hand om henne, hon fick en säng att sova i, ett hus att vara i och mat varje dag. Men knappast mer. Sen kom kriget — det korta sexdagarskriget mellan Israel och arabstaterna och många av patienterna flydde vid bomb- och granatljudet ut i öknen. Doktorn flydde med dem, någon måste ju ta hand om dem, han tog också Leila med sig. Men på andra sidan blev det svårare än i Jeriko.

Ett privathus utanför byn Fu Heis i ökenbergen norr om Amman stod ledigt och dit skickades patienterna, som fick tränga in sig i ett hus, där de fick äta i skift och sova trångt. Många som var chockade av kriget fyllde rummen. Genom fönstren kunde de se ned mot Jordandalen, bort mot de berg, bakom vilka Jerusalem låg. Där borta fanns deras familjer och nu skilde en ogenomtränglig gräns dem från varandra.

Leila misshandlades

Alla var plågade och därför plågade de den som lät sig plågas. Leila, det utvecklingsstörda epileptiska barnet, blev misshandlat och man tog maten för henne. Dr Khatib blev desperat — vem skulle ge barnet skydd? Han måste föra bort henne från de äldre patienterna.

Och han förde henne till IM-svenskarna i Amman, Jordaniens huvudstad.

I dag är Leila ett annat barn. När jag kommer in i hennes rum ler hon lite snett mot mig. Hon luktar rent och har hela kläder på sig, hon lyfter si-

na händer mot mig och när jag tar tag i henne skrattar hon lyckligt och reter sig upp, går några steg över stengolvet. På dagarna ligger hon på en madrass och den arabiska sköterskan Hanna tränar hennes armar och ben, som blir bättre och mer funktionsdugliga för varje dag. Hon har inte heller haft så många anfall, här är ju hennes miljö så lugn och hon får all den kärlek och omvårdnad hon behöver.

Ett IM-hem — vad är nu det? Det finns många IM-hem i världen. Individuell Människohjälp öppnade sitt första hem för tjugofem år sedan utanför Warszawa i ett krigshärjat Polen, ett hem där mödrar och barn kunde återhämta sig från ruinernas elände. Liknande hem har uppstått på många platser i Europa. I Berlin, i Linz, Skopje, Kozani, Grekland. I dag är de mest aktuella platserna Jerusalem och Amman.

Tjugotusen utvecklingsstörda

— Vi kom hit för tre år sedan, berättar Gunhild Sehlin, vi kom till Jordanien och frågade var de mest behövde hjälp. Nöden är ju stor här, fattigdomen, flyktinländerna, vi vill veta deras önskningar. Och socialministern tackade oss för detta, han bad oss ta hand om landets kanske svåraste sociala problem, de utvecklingsstörda.

— Vi har omkring tjugotusen men ingen vård för dem, sade han.

Trampade ihjäl lillebror...

Ta lilla Siham här, säger hon och sätter Siham, en mörklockig bedårande liten unge i min famn, hon fick hjärnfeber vid två års ålder, blev både döv och blind och stum och förlamad. I dag är hon mycket aktiv men kan inte tala och hör dåligt. Hon trampade ihjäl sin nyfödde lillebror för någon månad sedan i familjens enda rum. Modern blev förtvivlad och bad att vi skulle ta hand om henne. Hon fick aldrig någon ro för Siham, som

Svenska sjuksköterskan Agneta Danell har fått kontakt med lilla hjärnskadade Siham, 6 år, som här får sitt kvällsbad.

knappt sover mer än en timme per dag, om hon inte får lugnande mediciner.

Ut i ljuset!

Leila och Siham har i dag flera kamrater. Det är negerbarnet Ahmed, det är den söta Reem, som är flykting sen sista kriget, det är lille Hassam. Och många många står i tur för att få bli omhändertagna.

— Nästa steg, säger sjuksköterskan Agneta Danell från Skara, är att vi får en kurator, som kan gå på hembesök regelbundet och hjälpa mödrarna förstå barnens handikapp.

Solen lyser och barnen får gå ut på gården, där de med syster Agnetas, Hanna och Ayshas (arabiska medhjälpare) hjälp kan leka och njuta av det fina vädret och de vackra blomorna. Något de aldrig kunnat göra i de kyffen där de förut varit undan gömda. IM från Sverige har verkligen fört dessa de olyckligaste av arabvärldens barn ut i ljuset!

P. S. Vill någon bidra till vården av dessa små barn, går det bra att skicka en gåva till IM:s postgiro 90 07 06 i Lund. Hela IM:s verksamhet, som bedrivs i tio länder bland flyktingar och fattiga finansieras av frivilliga gåvomedel. D. S.

Ingrid Ydén-Sandgren

Gunhild Tegen

1889 — 1970

Kära Gunhild Tegen

Det är ett stort privilegium för mig att ha fått uppdraget att säga några ord här idag. Dels som en av dina vänner, dels som representant för den organisation där du lade ner så mycket av din tid och dina tankar unger många år, nämligen Svenska Kvinnors Vänsterförbund.

Jag kände dig inte så lång tid att jag personligen har kunnat följa ditt arbete, men jag har läst dina bidrag i organisationens tidning där du har skrivit i alla möjliga ämnen från litteratur till barnuppföstran.

Jag minns när jag träffade dig första gången hur entusiastisk du var över kulturrevolutionen i Kina. "Det är det bästa som hänt mänskligheten", sade du. Jag blev mycket förvånad över ett sådant uttalande. Jag trodde att sådana saker bara intresserade ungdomar och du var i alla fall nära 80 år. Efter att nyss ha lämnat en lång isolering hade jag mycket suddiga begrepp om vad som

hände i världen. Sedan frapperades jag alltid över dina ungdomliga tankar varje gång jag samtalade med dig.

Men jag märkte också att du inte hade någon tro på ett slutligt mål för mänskorna. Detta tror jag var den största orsaken till att du kände så starkt för att göra det bästa av den tid som är oss beskärd. Därför hatade du kriget som förstör den lycka tillvaron kan ge. Därför trodde du på jämlikhet som ett medel att uppnå största lycka för alla. En jämlikhet som också innefattar kvinnans rätt att förverkliga och utveckla sig själv och att delta i de beslut som har med krig eller fred att göra.

Dina omtankar och dina önskningsar begränsade sig inte till dina närmaste, din egen familj och dina egna landsmän utan de sträckte sig ut över gränserna och omfattade mänskligheten i sin helhet. Vad var då naturligare för dig än att ta del i det judiska folkets smärta under andra världskriget, att glädjas åt de revolutionä-

ra folkens seger mot förtryck av olika slag, att känna starkt för Vietnams plågade folk, som på sista tiden varit föremål för all världens frihetsälskande varelsers medkänsla.

För att se förhållandena i verkligheten reste du 1950 till Sovjetunionen och 1959 till Kina. Och du skriver i en artikel vid hemkomsten från Kina: — Kinas folk befinner sig just nu i sitt kanske lyckligaste skede — en koncentrerad samling omkring ett enormt framstegsprogram. När de en gång uppnått vårt välstånd ska de då också bli lika missnöjda som vi? Men så tillfogar du: "Men dit är det långt."

Denna korta mening får mig att undra om du trodde som Karin Boye att det är själva vägen som gör mödan värd och att mänskan har en tendens att bli missnöjd när hon borde vara nöjd, när hon nått sitt mål. Detta tycker jag skulle stämma överens med din uppfattning om livet som en tillfällig plats där vi bör försöka sprida så mycket ljus och lycka som möjligt omkring oss och att en tillvaro där vi är färdiga med allt och bara slår oss till ro och njuter frukterna i evighet egentligen inte skulle göra oss nöjda.

Men din undran väcker också andra tankar till liv hos mig. Jag vet inte om du tyckte att mänskligheten kommit så mycket längre på vägen mot fred och lycka. Jag fick inte tillfälle att träffa dig på sista tiden även om mina tankar ofta var hos dig. Och jag vet inte om vi som står här idag kan lova dig så mycket för mänsklighetens framtid eller om vi kan se någon ljusning i mörkret ute i världen.

Din som jag tror sista översättning, en vietnamesisk dikt, talar sitt tydliga språk:

I natt ropar måne och stjärnor:
Låt mitt hemland och hela jorden
bedja för Vietnam —
för hennes blod och tårar —
att hon skall resa sig ur olyckan,
bedja att mitt land än en gång skall
bära blommor.

Inför de problem som finns ute i världen verkar våra egna så små, men de kräver sin lösning för att vi

Gunhild Tegen tillsammans med Vera Inber.

skall kunna hjälpa till att lösa världens problem. På så sätt blir vi en liten del i den stora världsmekanismen, liksom vi är små länkar i den kedja som förbinder oss med det förgångna och med det kommande såsom du uttrycker det i din dikt Cirkel:

Långsamt löses banden.
Stilla vittrar stenen.

Sakta vissnar handen
och den gröna grenen.
Livets konstrikt knutna
sammanbyggda celler
lossnar i den brutna
gren som bladen faller.
Tysta tårar droppar
på den gamla kinden

— — —
men den friska vinden
rör vid nya knoppar.

Tack från Svenska Kvinnors Vänsterförbund. Tack från dem som genom organisationen fick del av din medkänsla för världen. Tack från din läsekrets i Sverige. Tack för att jag fick lära känna dig.

Hjördis Levin

Tal vid Gunhild Tegens begravning.

Eva Andén 1886 — 1970

Eva Andén var den första kvinnliga jurist i Sverige som öppnade egen advokatverksamhet (1915) och den första kvinna som var ledamot av advokatsamfundet. Hon blev en berömd advokat, känd för sin klokhet, sin humor och sitt varma hjärta. Självfallet betydde hon mycket för kvinnor, vare sig det gällde abortfrågan eller avskaffandet av den reglementerade prostitutionen eller — icke minst — den nya föräldrabalken.

År 1947 talade hon på ett sammanträde i SKV och framhöll betydelsen av att **Föräldrar** infördes som ett juridiskt begrepp, ett uttryck för ökad förståelse för föräldraskapets ansvar och betydelse. Det var i detta sam-

manhang hon skapade satsen "äkten-skap förgår, föräldraskap består", dvs. är man en gång förälder så kan det aldrig göras ogjort. Det blev livlig diskussion som inte minst rörde sig om begreppet exceptio plurium (hur förfara när flera män kan tänkas som fäder). Både riksdagsledamoten Ulla Alm (Ulla Lindström) och byrådirektör Göta Rosén framförde kvinnornas synpunkter. Man kom också in på frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt.

År 1940 blev Eva Andén medlem av samfundet De nio och år 1950 dess ordförande. Hon var juridisk rådgivare åt både Selma Lagerlöf och Karolina Widerström.

Anna Louise Strong 1885 — 1970

Anna Louise Strong som dog i Kina i mars 1970 vid nära 85 års ålder var en stor amerikansk journalist och en stor personlighet. Hon kom från Seattle och tog en filosofie doktorsgrad i Chicago. I trettio år var hon bosatt i Sovjetunionen, hon var gift där och redigerade en engelskspråkig tidning. Efter det andra världskriget vistades hon många år i USA. Sedan 1958 har hon varit bosatt i Kina.

Vi råkade henne först när hon på väg dit passerade Sverige. Sen har vi träffat henne i Peking. Hennes "Brev från Kina" har betytt mycket — de har kommit ut på sex språk. Hon har också skrivit böcker, om Tibet och om folkkommunerna.

Under åren 1918—21 skrev hon en daglig dikt — inalles 600 för en tidning i Seattle. 1921 på hösten kom hon med i kväkarnas hjälporganisation

från Polen till Sovjet under den stora hungersnöden vid Volga. Under åren i Sovjet skrev hon omkring tjugo böcker, de flesta om Sovjet. 1925 for hon från Moskva till Kina. 1927 kom hon igen till den stora revolutionen vid Yangtse. 1929 red Anna Louise i Pamir och skrev en bok om den resan. 1939 körde hon sin Ford genom Amerika och skrev en bok om sitt fädernesland. 1940 återkom hon till Moskva genom krigets Europa och så vidare till Kina via Alma-Ata. I Yenan träffade hon Mao Tsetung. 1947 var hon i Nordkorea, ingen annan journalist var där mellan Japan-ockupationen och Koreakriget...

Dessa korta rader kan endast ge en aning om ett mänskligt så enastående som Anna Louise Strong. Hon var i sanning en outtröttlig kämpe för en bättre värld.

STOCKHOLM:

KAOS

*Sagas vis- och vinrestaurang
i Gamla stan*

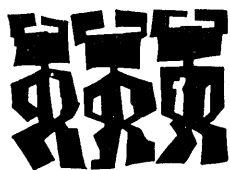
populär för sitt goda kök och
för sin ljuvliga atmosfär med ut-
sökta vissångare från världens
alla hörn.

Öppet kl. 20.00—03.00.

Stängt tisdagar.

Festvåning i djupa källarvalv.

LILLKAOS, Stockholms minsta
och mysigaste pubkondis, öppet
11.00—19.00.

Stora Nygatan 21. Tel. 20 58 86

Betald annonsplats

BROMMA

Expresslotter Snabblotteri
Tombolalotter Kvicklotteri
*Lägre priser, snabba leveranser
Illustrerad prislista på begäran*

G. V. GAJNER AB

Alviksvägen 47,
Box 15039, 116 15 Bromma
Tel. 08/25 84 00.

BAGARMOSEN:

Hela sortimentet
korv, mos och hamburgare

MARGITS KORVBAR

Stångåvägen - Svartågatan

Carrell's

**DAM-
SALONGER**

Klippningsspecialister

KVÄLLSÖPPET

Styrmansgatan 2. Tel. 62 09 90 — Lågsjövägen 93, Älvsjö. Tel. 86 33 66

Lär känna Korea läs **KOREA** information

Organ för
Svensk-Koreanska Föreningen

Tidningar, tidskrifter,
utställningar, föredrag,
filmer, diaserier

förmedlas genom
Svensk-Koreanska Föreningen

Postbox 23106

104 25 Stockholm

Tel. 31 73 03 Pg. 65 06 66

Medlemsavgift 10 kr

För Vietnams kvinnor och barn

I vårt föregående nummer fanns inlagt ett inbetalningskort, en vädjan om bidrag till vår insamling. Omkring ett hundratal av våra läsare har svarat på den. Vi misstänker att sommaren bär största skulden till att resultatet inte blev bättre. Så nu sänder vi med ett inbetalningskort igen i förhoppning om att alla ni som av ena eller andra anledningen inte kom att utnyttja vårt förra ska göra det nu! Vi är alla väl medvetna om att de som i allra första hand behöver vår solidaritet och utnyttjar varje krona maximalt för att lindra smärta och läka sår är våra vietnamesiska systrar. Glöm inte bort dem. Från på hösten räknar vi med att få besök av kvinnor från Sydvietnam, representanter för kvinnoorganisationen inom befrielsefronten. Det vore underbart om vi kunde övertäcka en ordentlig summa till dem — hjälp oss med det!

Till våra vänner i Stockholm med omnejd har vi en speciell vädjan: Du som känner med dig att du vill och kan någon lördag eller söndag ge ett par timmar av din tid åt denna viktiga och behjärtansvärda sak, ring upp **Mia Emsheimer**, och ingen blir gladare än hon. Hennes telefonnummer är 30 00 80.

Här följer redovisningen som denna gång slutar på kr 145.326: 01.

Transport	141.119: 74
Olof Kolmodin, Rönninge	50: —
K. G. Zerpe, Harads	25: —
Bojan Risberg, Enskede	10: —
Erik Sandberg, Partille	25: —
Gunni Rosdahl, Hälsingborg	25: —
Ida Johansson, Södertälje	10: —
Harriet Engman, Göteborg	10: —
Berta Johansson, Borås	5: —
Margit Palmaer-Waldén, Örebro	46: —
Siri Aschberg, Stockholm	50: —
K. Lundmark, Stockholm	10: —
Gerda Lundin, Stockholm	15: —
Ellen Eriksson, Stockholm	20: —
Eric o. Brita Andersson, Gbg	50: —
B.-M. Almström, Farsta	25: —
Svea Lund, Partille	10: —

Erik Johansson, Mölndal	2: 50	Sigrid Odén, Uppsala	100: —
Alice Gustafsson, Vä	25: —	Ingrid Ydén-Sandgren, Brötje-	10: —
Greta Svahn, Fagervik	10: —	mark	10: —
Svea Johansson, Linköping	10: —	Hanna Persson, Stockholm	20: —
Vera o. Gösta Kempe, Farsta	25: —	Anna Hedén, Vällingby	15: —
Lilly Samuelsson, Göteborg	10: —	Emy Sjögren, Örebro	25: —
A. Streng, Eskilstuna	15: —	Anders Paulsson, Uppsala	5: —
Margareta Ohlsson, Stockholm	10: —	Elsa Willén, Örebro	10: —
Ingrid Tiderman, Enskede	10: —	F. Roghammar, Stockholm	10: —
B. A. Gidlund, Haparanda	15: —	Karin Eklundh, Vällingby	10: —
Ingegerd Carlbom, Eskilstuna	10: —	Märta Johansson, Tärendö	15: —
Ahlin, Vällingby	10: —	R. J., Johanneshov	20: —
Anna Medin, Göteborg	15: —	Grete Almgren, Stockholm	90: —
Mia Emsheimer, Stockholm		Signe Blomqvist, Göteborg	5: —
bössinsamling	762: 50	M. Nilsson, Stockholm	10: —
Gustav Fröbom, Porjus	100: —	Carin Ljungman, Göteborg	5: —
Hildur Lönnström, Porjus	150: —	Dagmar och Torsten Ekström,	
Annie Ohman, Porjus	150: —	Kungälv	20: —
A. Viklund, Hägersten	50: —	Sigrid Lundell, Stockholm	10: —
Frida Andersson, Vitå	10: —	Karin Lentz, Åkarp	40: —
Anna Norin, Kiruna	20: —	Hildegard Liedholm, Älvsjö	10: —
Ella Hilding, Örebro	50: —	Siv Roslin, Piteå	50: —
Borgil Kalleson, Lödöse	10: —	Lilly Pettersson, Halmstad	50: —
Bror Artur Magnusson, Kristi-		Jenny Brännström, Glem-	
anstad	25: —	merstråk	30: —
Eva Karlsson, Halmstad	5: —	T. Vesterlund, Farsta	25: —
I.-B. Lindmark, Vännäs	15: —	Anonym givare	10: —
Elsa Peterson, Hägersten	25: —	Brit Hedman, Sollentuna	50: —
Inga-Greta Kemi, Svappavara	25: —	Märta Andersson, Södertälje	25: —
Olga Wikdahl, Kiruna	10: —	Sara Liljeblad, Furulund	25: —
Irma Johansson, Göteborg	10: —	Margareta Warenius, Göteborg	25: —
Solveig Nielsen, Huskvarna	25: —	Gunilla Petrén, Hisings Backa	25: —
Ada Carlsson, Huskvarna	10: —	Hulda Nilsson, Luleå	15: —
B. o. L. Johansson, Huskvarna	30: —	Anonym givare	10: —
R. Lundmark, Koskat	10: —	Tolda Sandblad, Handen	25: —
R. Persson, Murjek	20: —	Malwi Gumbel, Uppsala	50: —
G. Olsson, Göteborg	25: —	Brita Sundberg, Ljusdal	10: —
Nora Lindqvist, Norrtälje	50: —	Ruth Skoglund, Jonsered	20: —
Hilda Wiberg, Johanneshov	10: —	K. Ståhl, Uppsala	25: —
Signe Svensson, Forsa	10: —	Umeå Skärgårds SKV-avd.	85: 27
Kviberg—Centrala SKV-avd.,		Alfhild Nordberg, Västerås	25: —
Göteborg	100: —	Greta Brolund, Bandhagen	15: —
Västra SKV-avd., Göteborg	120: —	Wivi Karlsson, Johanneshov	25: —
Västra Lundby SKV-avd.,		Sundbybergs SKV-avd.	100: —
Göteborg	100: —	Ester Lindmark, Vännäs	10: —
Bjursläatts SKV-avd.-styrelse,		Elly Bettelheim, Lund	50: —
Göteborg	105: —	Greta Englund, Skärholmen	50: —
Anna Wilenius, Stockholm	10: —	Vera Fahlström, Tidan	20: —
Eia Joss, Göteborg	30: —	Margit Ström, Stockholm	10: —
Arvid Engström, Enskede	10: —	O. Andersson, Vällingby	5: —
Elin Feldt, Hisings Backa	50: —	Elin Ohlsson, Göteborg	25: —
Marijke Sandberg, Bromma	200: —		

Kronor 145.326: 01

Mycket nytt i höstens val men lätt att rösta

Tre val

Den 20 september ska du samtidigt välja ledamöter till riksdag, landsting* och kommunfullmäktige. De väljs för en tid av tre år.

Rösträttsåldern har sänkts

Man får rösta om man är född 1950 eller tidigare. Den som fyller 20 år senast den 31 december 1970 har alltså rösträtt.

Val till den nya enkammarriksdagen

Den får 350 ledamöter. Den nuvarande tvåkammarriksdagen har 384 ledamöter. Det är riksdagen — och ytterst väljarna — som har det avgörande inflytandet på regeringens sammansättning och politik. Det kallas parlamentarism och har nu skrivits in i grundlagen. Det innebär bl a att riksdagen får rätt att besluta om **misstroendeförklaring** mot regeringen eller mot ett enskilt statsråd.

Riksdagen ska upplösas och nyval anordnas när statsministern begär det. Regeringsledamöter utses och avskedas i praktiken av statsministern, även om konungen formellt fattar besluten.

Andra reformer

Bostadsbandet vid val till riksdagen har slopats. Man kan väljas till riksdagsman i en annan valkrets än den man bor i. Vid landstings- och kommunval finns dock bostadsbandet kvar.

Valbarhetsåldern sänks och blir lika med myndighetsåldern. Man kan alltså väljas om man fyller 20 år senast på valdagen. (För att få rösta räcker det om man fyller 20 år senast den 31 december 1970.)

Nytt valsystem

Mandaten fördelas så, att de — så långt det är möjligt — svarar mot de rösttal partierna har fått i **hela landet**. Hela riket är uppdelat i 28 valkretsar. 310 av de 350 mandaten är s k **fasta valkretsmandat**. De återstående 40 mandaten kallas utjämningsmandat och fördelas efter partiernas rösttal i hela landet. Det är med utjämningsmandatens hjälp som största rättvisa ska uppnås. Därför blir varje röst betydelsefull för valets utgång var i landet den än avlämnas.

För att ett parti ska bli representerat i riksdagen måste det samla minst 4 % av rösterna i hela landet eller 12 % av rösterna i en valkrets.

Val till landsting

Den 20 september ska du också välja ledamöter till ditt landsting. I Göteborg, Malmö och på Gotland, där kommunerna själva fullgör landstingens uppgifter, har man två val — inte landstingsval. De som däremot bor i Stockholms stad väljer i år för första gången ledamöter till landsting.

Val till kommunfullmäktige

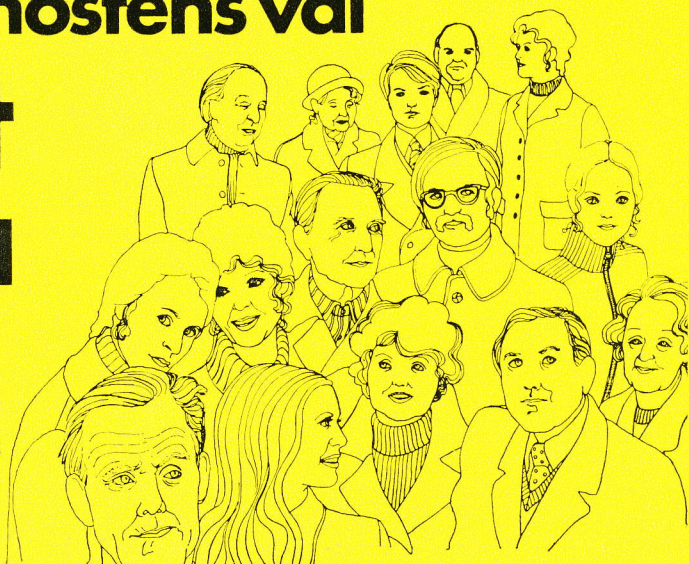
Både stads- och kommunfullmäktige kallas i fortsättningen **kommunfullmäktige**. Drätselkammare och kommunalnämnd kommer att heta **kommunstyrelse**.

Nyheter i kommunallagarna är att kommunerna nu får rätt att

- utan någon begränsning uppåt bestämma antalet fullmäktigeledamöter
- ha suppleanter i fullmäktige
- införa kommunalt partistöd

Den här broschyren delas ut till samtliga hushåll i landet i slutet av augusti. I den får du veta mer om hur det går till att rösta, om det nya valsystemet och om grundlagsändringarna. Läs den, spar den!

Poströstning 21 aug - 20 sept

— Om du inte har möjlighet att rösta i din vallokal på valdagen kan du poströsta under tiden 21 aug — 20 sept. Tag med röstkort och legitimation.

— Röstning genom **make/maka** går också bra på posten. Men då måste båda makarnas röster lämnas samtidigt. (Sjuka, gamla och handikappade får rösta genom **bud** i vallokalen på valdagen.) Särskilda postanstalter för röstning kommer i år att inrättas någon dag under veckan 13—20 sept på ålderdomshem, sjukhus, fängvårdsanstalter etc.

— Valsedlar kan erhållas genom partiernas expeditioner/valbyråer. Annars finns det valsedelsblanketter utan partibeteckning och kandidatnamn på alla ställen där röstning sker. På dessa skriver man själv partibeteckning och — om man vill — namn på kandidater. Endast parti-namnet räcker.

— Kuvert (innerkuvert och ytterkuvert) för röstning genom make/maka eller bud kan erhållas hos partierna eller i lokal där röstning sker.

* I Göteborg, Malmö och på Gotland, där kommunerna själva fullgör landstingens uppgifter, har man två val — inte landstingsval. De som har rösträtt där behöver alltså bara två valsedlar och två kuvert.

**Statens
valinformation**